



Her dönemin muhalifi: Vedat Türkali

Gündem Sabahattin Ali: Toplumcu yazar evine döndü!

Evlilik ve aile her şeye rağmen neden devam ediyor?

Sağ partiler niçin yerli siyaseti temsil ediyor?

Çocuk ölümlerinden medet uman kutsallıklar



4

Gündem Sabahattin Ali: Toplumcu yazar evine döndü!

7

Her dönemin muhalifi: Vedat Türkali

Soner Sert

10

Evlilik ve aile her şeye rağmen neden devam ediyor?

Emek Erez

16

Attila İlhan'ın replikleri

Funda Cantek

20

Sağ partiler niçin yerli siyaseti temsil ediyor?

Filiz Gazi

23

Halep'ten kaçan 22 Ermeni

Adalet Çavdar

31

Beatles'ın ilk günlerinden bir aşk hikâyesi

Sena Özçırpıcı

34

Çocuk ölümlerinden medet uman

kutsallıklar

Sefa Kaplan

40

Bir At Bara Girmiş: İroninin yıkıcı gücü

Hüseyin Bul

Sayı: 39 | Ocak 2019

Yayın Sahibi**AND Gazetecilik ve Yayıncılık,
San. ve Tic. A.Ş. adına**
Vedat Zencir**Genel Yayın Yönetmeni**

Ali Duran Topuz

**İcra Kurulu Başkanı ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**

Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü

Cennet Sepetci / Anıl Mert Özsoy

Kapak Tasarım

Ersan Uğur Gör

Kapak Fotoğrafi

Yusuf Sayman

Katkıda BulunanlarEmek Erez, Soner Sert, Sefa Kaplan,
Adalet Çavdar, Sena Özçırpıcı, Funda
Cantek, Hüseyin Bul, Filiz Gazi, Derya
Kavak**Yönetim Yeri:**Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.
Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234
Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212)
3463635
e-mail: info@gazeteduvar.com.tr
Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı,
haber ve fotoğrafların her türlü telif
hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık
Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin
alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Türkiye'nin en önemli yazarlarından Sabahattin Ali'nin kitaplarının telifleri Ocak ayı itibarıyla düştü. Yıllardır çeşitli edisyon ve baskılarla Yapı Kredi Yayınları tarafından okura sunulan kitaplar artık talep eden tüm yayınevleri tarafından telif ödemesi yapılmasızın basılabilecek. Hal böyle olunca yayınevlerinin tavrı da tartışmaların odağı oldu. Toplumcu gerçekçi bir yazar olan ve şaibeli bir şekilde hayatını kaybeden Sabahattin Ali'nin edebi mirasının nasıl korunması gerektiğine dair Kor Yayınları'yla konuştuk. Derya Kavak'ın sorularını yanıtlayan Onur Öztürk, "Toplumcu yazar evine döndü!" dedi.

Türkiye tarihinin bir başka kıymetli ismi olan Vedat Türkali bu sayımızın baş konuğu oldu. Soner Sert, Türkali'nin sinema yazılarını ve dönemin tartışmalarını inceledi.

Yazarın 'evi' yıllardır süregelen bir tartışmadır. Peki dünyada bu tartışmanın karşılığı nedir? Evin aile kurumuyla, bireyle ve toplumla olan ilişkisi edebiyatta kendisine nasıl bir karşılık buluyor? Emek Erez, Domenico Starnone'nin, Yüz Kitap tarafından yayımlanan Bağlar romanı üzerinden tüm bu soruların cevaplarına uzanan bir yol arıyor.

Son on yılımıza baktığımızda Türkiye'de esen rüzgarın kalıcı bir hale büründüğünü söylemekte beis yok. Gün geçtikçe muhafazakârlaşan toplum, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 'kaymak tabaka' söylemiyle artık sınırlarını da çizmeye başladı. Peki toplumu bu sınırları çizmeye iten sebepler neler? Filiz Gazi, Aksu Akçuoğlu'nun kaleme aldığı Zarif ve Dinen Makbul / Muhafazakâr Üst-Orta Sınıf Habitusu kitabı üzerinden toplumsal değişimin dehlizlerine giriyor.

Sefa Kaplan, Adalet Çavdar, Sena Özçırpıcı, Funda Cantek ve Hüseyin Bul bu sayımıza katkıda bulunan diğer isimler oldu.

Marifet iltifata tabidir. İyi okumalar!

Anıl Mert Özsoy

Gündem Sabahattin Ali: Toplumcu yazar evine döndü!

Toplumcu edebiyat ve yayıncılığı öne çıkaran Kor Kitap'ın Yayın Yönetmeni Onur Öztürk'le farklı edisyonları karşılaştırarak basımı gerçekleşen üç roman ve bir seçme öykülerden oluşan Sabahattin Ali eserleri üzerine konuştuk.

Derya Kavak



Telifinin kalkmasıyla çeşitli yayınevlerince baskısı yapılan Sabahattin Ali kitaplarının önümüzdeki günlerde çok tartışılacağı muhakkak. Yayın dünyasını canlı tutacak bu okuma edimlerinin Sabahattin Ali eserleri üzerinde nasıl sürprizlere gebe olduğunu önümüzdeki süreçte takip edeceğiz. Farklı editöryal çalışmaların edebiyatımıza neleri kazandıracağını görebileceğimiz gibi şimdiye kadar yayımlanan eserleri de tartışma olanağı bulacağız, diyebiliriz. Bu olası tartışma karşılaştırmalı okumalara neden olacak ve akademi içinde de bir olanak yaratacaktır.

Toplumcu edebiyat ve yayıncılığı öne çıkaran Kor Kitap'ın Yayın Yönetmeni Onur Öztürk'le farklı edisyonları karşılaştırarak basımı gerçekleşen üç roman ve bir seçme öykülerden oluşan Sabahattin Ali eserleri üzerine konuştuk.

Bize baskısını yaptığınız dört kitabın editöryal sürecini anlatır mısınız?

Sabahattin Ali gibi önemli bir yazarın eserlerini basmak bizim sorumluluğumuzdur. Bizi heyecanlandıran, durmadan okumaya ve araştırmaya sevk eden bir süreçti. Kapısını ilk çaldığımız kişi de 50 kuşağının en önemli öykücülerinden Adnan Özyalçiner oldu. Kendisi karşılaştırmalı okumalar yaparak kurmuş olduğumuz ekiple uyumlu bir çalışma yürüttü, bizi yönlendirdi. Dipnotları, sunuş ve sonsözleriyle kitaplara günümüz okuru için açıklayıcı bilgiler sundu.

İlk olarak Değirmen, Kağrı-Ses, Yeni Dünya, Sırça Köşk kitaplarından, toplumcu yanı sıra daha belirgin olan öyküleri tercih eden Adnan Özyalçiner bütün çalışma boyunca ekibimizi titizlikle yönetti. Aynı işlem Kuyucaklı Yusuf, İçimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna romanları için de devam etti.

Peki yayınevi olarak hangi edisyonları tercih ettiniz ve nasıl müdahalelerde bulundunuz?

Kitapların girişinde de belirttiğimiz gibi eserlerin ilk basımını çalışmamız boyunca esas aldık. Kitaplaşmadan önce yayımlanmış tefrikalar ve sonraki basımlarla da karşılaştırmalı okumalar yaparak en doğru sonuca ulaşmaya çalıştık. Ana metnin içindeki kimi Osmanlıca sözcüklerle tamlamaları, yanı sıra kimi kavramları ana metnin cümle yapısına dokunmadan notladık. Yalnızca cümle içinde eski yazım kurallarına göre yazılmış olan kimi bağlaçlarla fiil çekimlerini, özel adlardaki ayrımları, noktalamalarla, inceltme-uzatma işaret yerine kullanılan şapkaları (^) günümüz yazımına uyguladık. Fakat Sabahattin Ali'nin kalemi dönemi, dönemin ruhunu çok iyi yansıttığı ve bu ruhu bozmak istemediğimiz için, günümüzde yaygın kullanımı olmayan ama sözlüklerde var olan bu kelimelerin yazılışına müdahale etmedik.

'Kitapların girişinde de belirttiğimiz gibi eserlerin ilk basımlarını çalışmamız boyunca esas aldık. Kitaplaşmadan önce yayımlanmış tefrikalar ve sonraki basımlarla da karşılaştırmalı okumalar yaparak en doğru sonuca ulaşmaya çalıştık. Ana metnin içindeki kimi Osmanlıca sözcüklerle tamlamaları, yanı sıra kimi kavramları ana metnin cümle yapısına dokunmadan notladık.'



Derya Kavak ve Onur Öztürk

Sabahattin Ali'nin eserlerini basmak bizim sorumluluğumuzdur, dediniz. Bunu biraz daha açar mısınız?

Sabahattin Ali yazdıkları ve yaşadıklarıyla bir uyum içerisindedir. İçimizdeki Şeytan'ı buna en güzel kanıt olarak gösterilebileceği gibi Aziz Nesin ve Rıfat Ilgaz'la birlikte çıkardıkları Markopaşa ısrarı da yazın tarihimizde bir mim noktadır. Sermayenin sesiyle değil harf harf ezilenlerin sözcükleriyle yazmıştır Sabahattin Ali. Romantik midir; elbette. Ama onu tek başına romantizmle sınırlamak aynı zamanda bir edebiyat suikastidir. Dolayısıyla bahçesinde büyüdüğümüz ustayı temsil ediyor olabilmek ve onu okurlarımıza ulaştırmak bizim sorumluluk dahilimizdedir. Bu doğrultuda şöyle hissediyoruz; toplumcu yazar evine döndü!

'KUYUCAKLI YUSUF'UN NALINDAN RAHATSIZ OLUYORLAR'

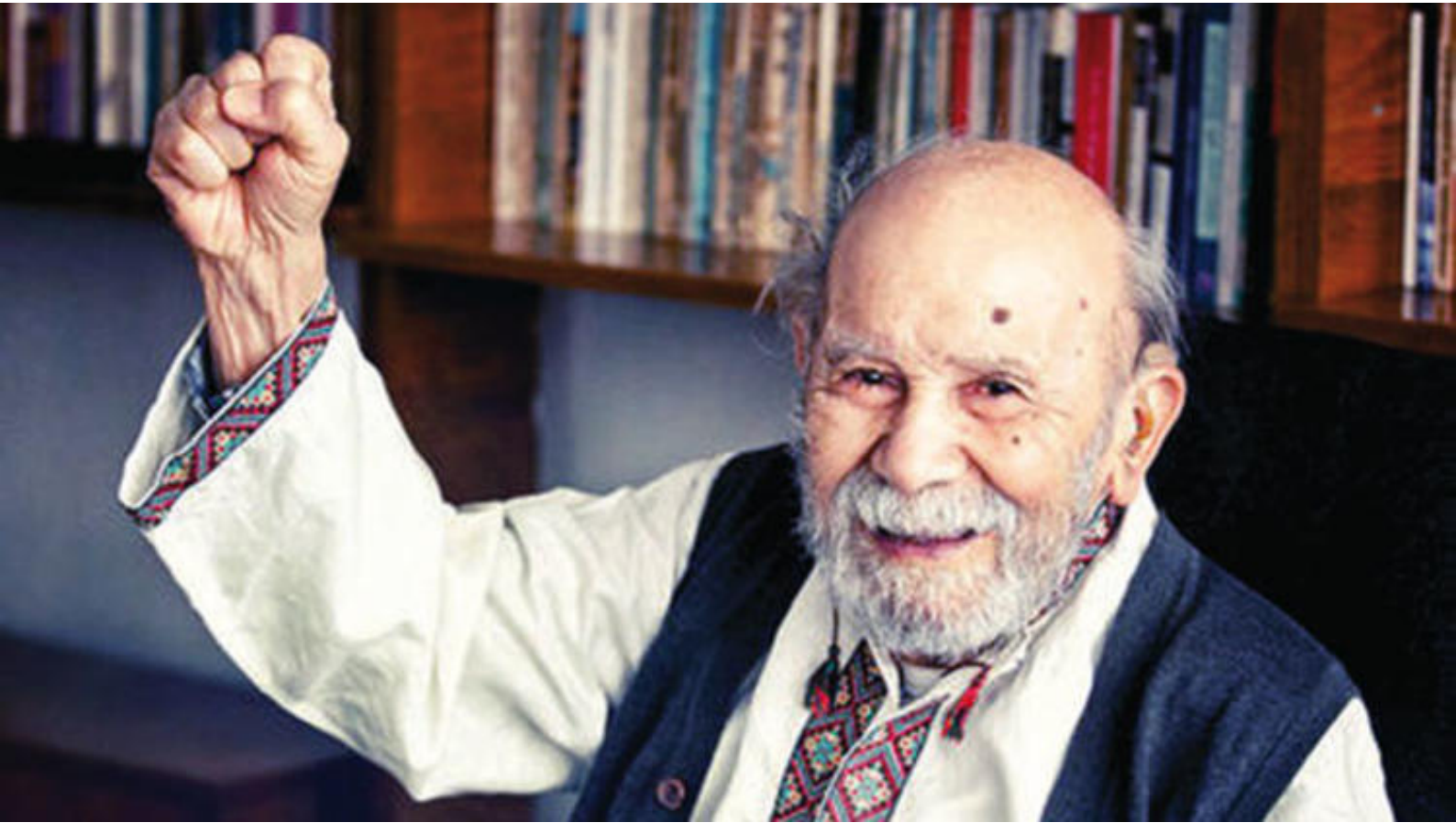
Sabahattin Ali kitaplarının koruma süresinin dolmasıyla birlikte sıcak bir tartışma başladı. Bu yayın telaşının içerisinde hukuki ve vicdani bir sorumluluk hissediyor musunuz?

İsterdik ki basit bir adli vaka gibi gösterilen bu siyasi cinayetin ve kaybın ardındaki sis perdesi aralansın. Cinayetten sorumlu olan kişiler göstermelik usullerin dışında yargılanıp cezalandırılsın. Ve dönemin gazetelerine –şimdiki zamandan ödünç alarak söylersek– yandaş manşetler atanlar parmak kaldırsın... Ortalığı bu vesileyle toz dumana katmış olanlar Kuyucaklı Yusuf'un atının nalından kalkan tozdan da rahatsız oluyorlardır. Şimdiye dek yapıla gelen basımların istisnasız tümü için bir değer yarattığını inkâr edemeyiz, Sabahattin Ali'nin yaygın şekilde okunması memnuniyet vericidir. Fakat Sabahattin Ali burjuvazinin değil emekçilerin yazarıdır. Elbette ki bu süreci arabesk bir güdüyle yönetmeye çalışanlar olacaktır, bunları dışarıda tutarak söylüyorum; farklı yayınevlerinden kitapların basılmasının edebiyatımıza bir zenginlik olarak yansıyacağını düşünüyorum. Her koşulda nihai kararı okurlar verecektir.



Her dönemin muhalifi: Vedat Türkali

Sistemin ona sunduklarını elinin tersiyle iten ve yaşamının son günlerinde bile siyasi meseleler üzerine düşüncelerini açıklamaktan geri durmayan, siyasi erkin karşısında dimdik duran bir çınardı, Vedat Türkali. “Tüm Yazıları Konuşmaları 1”in önemi, Türkiye’nin hemen hemen her döneminde bulunmuş ve politik bir mücadele yürütmüş bir sanatçının, pazarlama kaygısı gütmeyen, döneminin gerek sanatını ve siyasetini, gerekse de eserlerinin ideolojik yönünü ustaca anlatması, bir umudun, bir direncin, bir isyanın sözcülüğünü yapmasıdır.



Şair, yazar, senarist, yönetmen ve hepsinden öte bir komünist: Vedat Türkali. Uzun yaşamında aslolanın bir hikâye anlatmak ve o hikâyeyi alıcısına inandırmaya çalışmak olduğunu ilk gençliğinde fark eden, sanatsal disiplinler yolu ile “insanın insana kulluk etmediği” dünya özlemini farklı form ve biçimlerde anlatarak, estetik kaygıları da ötelemeden, mikro bile olsa milliyetçiliğe ve şovenizme kapılmadan, gerçek bir entelektüel olmanın sorumluluğuyla aktaran bir kavga insanı. Tıkanan, set çekilen yolları hep aşmaya çalışan, olmadı, “yeni bir yol bulan”, yolun sonundaki o haramilerin saltanatının yıkılıp paramparça edildiği meydanlara ulaşmaya çalışan Türkali, tek kişilik bir direniş senfonisidir. Tarihimize adı altın harflerle kazınmıştır.

Soner Sert

HER DÖNEMİN SANSÜRLENEN, ENGELLENEN, YARGILANANI...

40'lı yıllarda yazdığı şiirleri ile tanınan, 50'li yıllarda uzun süre cezaevinde yattıktan sonra sinema ile ilişki kurmaya başlayan ve 60'lı yıllarda yeni yeni oluşmaya başlayan Türkiye sinemacılığını basmakalıp Yeşilçam melodramlarından sıyrıp, büyük şehirlerde oluşmaya başlayan işçi sınıfına emek-sermaye meselesini anlatmaya çalıştığı *Karanlıkta Uyananlar*'ın senaryosunu yazan Türkali, döneminin sorunlarına, insan haklarına ve sosyalizm mücadelesine hiçbir an kayıtsız kalmamıştır. 70'li yıllardan başlayarak ölümüne değin roman yazmış, hikâyesini anlatacak yeni bir mecra bulmanın heyecanı ile, son günlerine kadar kalemini elinden bırakmamıştır. Sanat icra etmenin, devrimci olmanın sorumluluğuyla 40'lı yıllarda başlayan komünistliği, 2000'lerin ilk 16 yılında da sürmüş, siyasal ve ekonomik iktidarı elinde tutan kadrolara karşı periyodikleşmiş kavgasıyla, dönemin CHP'sinden DP'ye, AP'den ANAP'a, Doğruyol'dan AKP'ye, her dönemin muhalifi, sansürlenene, engellenene ve yargılananı olmuştur.

2018'in son aylarında Türkali'nin yazılarından ve mülakatlarından oluşan *Tüm Yazıları Konuşmaları* kitabı Ayrıntı Yayınları'ndan çıktı. 70'li yıllardan başlayarak, sinema, edebiyat ve siyaset üzerine düşündüklerini yüreklilikle dile getiren Türkali'nin, kenarda köşede kalmış yazıları böylece okur ile buluşmuş oldu.

Günümüz sanat icracısının “kitabım/filmim/oyunum çıktı, röportaj vermeliyim” uyanıklığına tenezzül etmeden, siyasal ve sanatsal birikimini her koşulda ve her ortamda sorulan



sorulara tevazuuyla cevap vererek paylaşan Türkali'nin kitabı, sinemacılığını ve sinemayı anlattığı ilk bölümü –Bu Gemi Nereye-, 70'li yıllarda sinema üzerine yazdığı yazılar ve verdiği röportajlardan oluşuyor. Sinemanın içeriği ve ekonomi politiğinden, sahanın ve ideolojinin neyi kapsadığına kadar, “Bugünkü kaçış sinemasının seyirci yığınlarında yarattığı düş, sinema emekçilerinin sömürülerini de perdeler.”, Türkiye Sineması'nın yapısal sorunlarını da masaya yatırır. Savunmalar başlığını alan ikinci bölümde Türkali, roman ve sinema arasındaki ilişkiyi, bu ilişkinin eserlerinde somutlanmasını kaleme alır ve anlatırken, devletin hışımına uğradığı, periyodik aralıklarla kovuşturmaya uğradığı dönemin tutanak ve ifadelerine de yer verir. Eğilip bükülmeden, faşizme karşı her an saldırıya geçen Türkali'nin mahkemelerde savunmadan öte yargılıyor.

Yanıtlar adı verilen üçüncü bölüm, Türkali'nin eserlerinin, özellikle Tek Kişilik Ölüm, ve siyasal düşüncesinin üzerine yazılan yazılara veya mülakatlara verdiği cevaplardan oluşuyor. Türkali, tıpkı bir önceki bölümde olduğu gibi, yargılayıcı yargılıyor, eleştirinin eleştirisini yapıyor. Dördüncü ve beşinci bölüm 80'ler ve 90'lar ile birlikte, 2000'li yılların ilk yıllarında, sanat dışında da kalan diğer meseleler ile ilgili yazdığı yazılar ve mülakatlarından oluşuyor. Dördüncü bölümde yer alan Yüz Yaşında Bir Bebek isimli sinemayı anlattığı yazısının son cümlesi, “Tanrı hiçbir ülkeyi ekmezsiz, özgürlüksüz, sinemasız bırakmasın!”, Türkali'nin sanat ve siyaset düşünününün tam karşılığını oluşturuyor, diyebiliriz. Sinemanın olduğu yere edebiyat kelimesi gelse de, mana ve yol hep aynı yere çıkıyor, Türkali için.

Sistemin ona sunduklarını elinin tersiyle iten ve yaşamının son günlerinde bile siyasi meseleler üzerine düşüncelerini açıklamaktan geri durmayan, siyasi erkin karşısında dimdik duran bir çınardı, Türkali. “Tüm Yazıları Konuşmaları 1”in önemi, Türkiye'nin hemen hemen her döneminde bulunmuş ve politik bir mücadele yürütmüş bir sanatçının, pazarlama kaygısı gütmeyen, döneminin gerek sanatını ve siyasetini, gerekse de eserlerinin ideolojik yönünü ustaca anlatması, bir umudun, bir direncin, bir isyanın sözcülüğünü yapmasıdır.



Tüm Yazıları Konuşmaları, Vedat Türkali, Ayrıntı Yayınları, 2018.



Evlilik ve aile her Şeye rağmen neden devam ediyor?

Emek Erez

Domenico Starnone'nin "Bağlar" adlı romanı evlilik ve aile kurumunu çok boyutlu sorgulamaya imkân sağlayan bir metin. Bu anlamda farklı okumalar yapılabilecek, konu hakkında sözümüzü çoğaltacak bir yerde duruyor. Çocuklar açısından, erkek açısından, kadın açısından, diğer kadın açısından hâttâ evi insanlarla paylaşan kedi açısından bile değerlendirebileceğimiz argümanlar var kitapta.

Evlilik ve aile üzerine çok konuşulan, eleştirilen, pek çok metne konu olan kurumlar. Özellikle son yıllarda evlilik kurumunun öldüğüne dair çok fazla şey okuyup, konuyu istatistiksel olarak açıklamaya çalışan verilerle de karşılaşıyoruz. Ancak şu var ki bu kurum bir şekilde varlığını devam ettirmenin yolunu buluyor, Rancière'in şu cümlelerinin hatırlattığı gibi: "Kurumlar canlı varlıklar değildir. Hastalıklarından dolayı ölmezler" (2018: 11). Sanıyorum bu cümleyi evlilik kurumu üzerinden de düşünebiliriz. Çünkü bir kurum öyle öldü, bitti, modası geçti demekle ortadan kalkmıyor. Birçok farklı etken devreye giriyor ve ne kadar "anormallik" üretirse üretsin varlığını devam ettirmenin bir yolunu buluyor.

Bu kurumun devamında, özellikle geleneklerine bağlı toplumlar, ilişkileri genel ahlâkın tornasından geçiren bakış açıları, kadına yalnızlığı yakıştıramayan, başına bir eşin bekçiliğini reva gören anlayışların da etkisini yadsımamak gerek. Ancak evlilik kurumunun tarihsel süreçte çok farklı şekillerde işlevselleştirildiğini de hatırlamalıyız. Örneğin; ailenin milliyetçilik ideolojisi ile ilişkisi özellikle ulus devletlerin inşa sürecinde ulus ve aile arasında kurulan bağ ile yakından ilişkili, Selda Şerifsoy'a göre: "Bu ideolojide ailenin kurum ve metafor olarak çok yönlü kullanımı, topluluğun beraberliğinin devamı ve yeniden üretimi için gerekli olan "ulusal birlik" ögesine meşruiyet zemini sağlamayı hedeflemektedir (2009: 169). Bunun hem genel ahlâki kodlarla hem de devletin denetim mekanizmalarıyla ilişkili olduğunu görebiliriz. Toplumun en küçük parçası olarak kabul edilen aile tabanda düzenin sağlamlığını garanti altına alırken, bir şekilde devletin de sağlamlığının garanti altına alınmasını, nüfusun kontrolünü içerir ve biyopolitik bir siyaseti de işin içine dâhil eder. Çünkü yine Şerifsoy'un ifadesine göre, "devlet için aile kurumu, normal bir yaşantının garantisini oluşturur" (2009: 169). Bu nedenle bu kurumun devam etmesinin nedenlerinin oldukça farklı sebepleri olduğunu hatırlamamızda tutmamız gerekiyor. Tüm kurumlar gibi aile de ideolojiler, devlet politikaları gibi sebeplerden bağımsız düşünülemez.

Geçtiğimiz günlerde Yüz Yayınları tarafından, Meryem Mine Çilingiroğlu çevirisi ile basılan, Domenico Starno-

'Bu kurumun devamında, özellikle geleneklerine bağlı toplumlar, ilişkileri genel ahlâkın tornasından geçiren bakış açıları, kadına yalnızlığı yakıştıramayan, başına bir eşin bekçiliğini reva gören anlayışların da etkisini yadsımamak gerek.'

ne'nin "Bağlar" adlı romanı yukarıda bahsettiklerimiz anlamında da sorular sorduran bir kitap. Her şeye rağmen devam ettirilmeye çalışılan bir evlilik, karşılıklı suçlamalar, hezeyanlar, sinmeler, öfkelenmeler, bedenen orada olup ruhen başka bir hayat sürmeler, serzenişler, yıkılmalar ama yine de aileyi devam ettirme çabası romanın ana temasını oluşturuyor. Tüm bunların yanı sıra roman, ailenin tüm üyelerinin gözünden yani anne, baba ve çocuklar açısından bu kurumu inceleyebilme fırsatı sunuyor okura. Tüm tarafların hissini okuduğunuzda görüyorsunuz ki "aile bağları" denen şey pamuk ipliğine bağlı. Starnone, ailenin tüm bireylerinin gözünden olayları anlatıyor ve böylece metin çok farklı okumalar yapmayı mümkün kılıyor. Kitap özelinde durum, aynı çatı altında sürüp giden gizli yaşamlara benziyor. Alışkanlıklar devam ediyor, birlikte yemekler yeniyor, dışarıya mutlu çekirdek aile pozları veriliyor ama yakından bakıldığında görünen şey epey karanlık. İşte bu nedenle metin girişte bahsettiğimiz bağlamlarda, aile kurumunun her şeye rağmen devam etme sebepleri üzerine düşündürüyor. Çünkü herhangi bir şey kurumlar ekseninde ele alınmaya başladığında iş kişisel ilişkilerin alanından çıkıyor. Ayrıca aile içi roller, kadınlık, erkeklik gibi farklı meselelerle birlikte değerlendirildiğinde çok daha farklı durumları tartışmaya vesile oluyor.

ALDATMAK NEDEN?

Starnone'nin "Bağlar"ı eşi tarafından aldatıldığını öğrenen kadının öfke ve kırgınlıkla örerek, kocasına yazdığı mektuplarla başlıyor. Aldatılmanın şokunun hissedildiği bu mektuplar, durumun birey üzerinde bıraktığı etkiyi gözlemlemizi sağlarken aynı zamanda aldatılma sebepleri üzerine de düşündürüyor. Willy Pasini, "Sadakatsiz Aşklar 'Aldatmanın Psikolojisi Üzerine'" (2017) adlı kitabında bu konuyu enine boyuna tartışıyor. Bireylerin neden aldattıkları üzerine kafa yoruyor ve bazen yeni bir aşk isteğinin, bazen tutku yokluğunun, bazen intikam, seks, yaşlanma korkusu gibi nedenlerin, bazen de sevgi ihtiyacından kaynaklı olarak aldatmaların yaşandığından bahsediyor.

AŞK İSTEĞİ

Peki, aldatma aşk hakkı veya isteği ile ilişkili olabilir mi yani artık birlikte olduğun insana aşk hissetmiyorsan bu aldatmayı meşru kılar mı gibi bir soru sorsak olumlu yanıtlar almamız muhtemel. Ancak bu soruyu kadın "aşk hakkı" için aldatmalı mı diye sorsak cevapların değişeceği de muhtemel. Evet, aldatmanın farklı sebepleri olabilir ancak bunu toplumsal cinsiyetin kodlarında tartışmaya başladığımızda işler değişiyor. Konu kadınların aldatması olduğunda genel ahlâki

'Peki, aldatma aşk hakkı veya isteği ile ilişkili olabilir mi yani artık birlikte olduğun insana aşk hissetmiyorsan bu aldatmayı meşru kılar mı gibi bir soru sorsak olumlu yanıtlar almamız muhtemel. Ancak bu soruyu kadın "aşk hakkı" için aldatmalı mı diye sorsak cevapların değişeceği de muhtemel. Evet, aldatmanın farklı sebepleri olabilir ancak bunu toplumsal cinsiyetin kodlarında tartışmaya başladığımızda işler değişiyor. '

yorumlar devreye giriveriyor. “Bağlar” kitabında aldatılan kadının öfkeli mektuplarına bakıldığında bunca acı çekmeye değer mi diye düşündüğünüz oluyor.

Ancak erkek karakterin ağzından olayları okumaya başladığınızda, onun bencilce tavrını gördükçe kadının içinde bulunduğu durum daha anlaşılır oluyor. Kadın mektupta şöyle söylüyor: “Yazdıklarına bakılırsa ben cellat sen de kurbansın, İşte buna tahammül edemiyorum. Ben elimden gelen her şeyi yapıyor, senin hayal bile edemeyeceğin kadar çaba gösteriyorum ve kurban sen oluyorsun ha? Niyeymiş?” Kadın ne kadar çabaladığını, ne fedakârlıklar yaptığını anlatırken, erkeğin ise buna karşın her şeyin alışkanlıklara dönüştüğünden, evliliğin gelenekçi bir yapı olduğundan dem vurduğuna yine metinde kadının mektuplarında tanık oluyoruz. Ama o buna ikna olmuyor: “Gerçekler başka: benden kurtularak çocuklardan da kurtulmak istiyorsun. Aileyle, ailedeki rollerle ilgili eleştirilerinin ve söylediğin daha başka saçmalıkların sadece bahane olduğu gayet açık. Sen insanları birtakım işlevlere indirgeyen baskıcı bir kuruma karşı mücadele ediyor filan değilsin. Öyle olsaydı seninle aynı fikirde olduğumu, benim de özgürleşmek ve değişmek istediğimi fark ederdin.”

Kadın aldatılmanın da verdiği sarsılma ile olayları kişiselleştiriyor diye düşünebiliriz. Ancak metnin erkek tarafını okuduğumuzda pek de haksız olmadığını görüyoruz. Amaç gerçekten kurumu ve ailenin bireye yüklediği rolleri sorgulamak olsa, erkeğin evin ve çocukların sorumluluğunu paylaşmaya gönüllü olması, bunu kaçarak veya beylik lafların arkasına sığınarak değil yüzleşerek ve sorumluluk alarak yapması gerekirdi bana kalırsa. Çünkü evlilik bireye tek yanlı bir sorumluluk getirmediği gibi eşlerden bir tarafın özgürlüğü gerekçe gösterilerek sorgulanabilecek bir yapı değil.

KADIN ÖZGÜRLEŞİNCE

Kitabın sonraki bölümlerinde erkek karakterin itiraf edemese de karısını aldattığı kadına âşık olduğuna tanık oluyoruz. Bu açıdan düşünüldüğünde ne var ki aşk hakkını kullanmış diye düşünebiliriz. Ancak şunu da görüyoruz eşini aldattığı kadın, kendi ayakları üzerinde daha özgürce durmaya başladığında, gençliğinin ve güzelliğinin doruklarında ortada salınırken, onu bir şekilde bırakıp ailesine dönüyor. Bu benim aklıma Pasini'nin şu örneğini getirdi: “Zaman geçtikçe Jean ve Barbara birbirlerinden daha da çok uzaklaştılar. Sonunda, on iki yıl süren evlilik ve iki çocuktan sonra, dinî ilkeleri çiğnemek pahasına da olsa, Jean boşanmaya karar verdi. Sonia'ya âşık oldu, Sonia daha genç ve inceydi. Jean'ın korumaya Sonia'nın da korunmaya ihtiyacı vardı: Birbirlerine mükemmel uyan bir çift oldular” (A.g.e. 51). Kitabın erkek karakterinin sonradan ailesine dönmesinin

'...Kadın aldatılmanın da verdiği sarsılma ile olayları kişiselleştiriyor diye düşünebiliriz. Ancak metnin erkek tarafını okuduğumuzda pek de haksız olmadığını görüyoruz. Amaç gerçekten kurumu ve ailenin bireye yüklediği rolleri sorgulamak olsa, erkeğin evin ve çocukların sorumluluğunu paylaşmaya gönüllü olması, bunu kaçarak veya beylik lafların arkasına sığınarak değil yüzleşerek ve sorumluluk alarak yapması gerekirdi bana kalırsa. Çünkü evlilik bireye tek yanlı bir sorumluluk getirmediği gibi eşlerden bir tarafın özgürlüğü gerekçe gösterilerek sorgulanabilecek bir yapı değil.'

bana düşündürdüğü, bu örnekteki, “koruma” ve “korunma” ihtiyacı, kadının işleri daha da yoluna koyup, özgürleşmeye başlaması ve erkek karakterin onun üzerindeki kontrolünü kaybedeceğini hissetmesi, ona olan tutkusunun ömür boyu süreceğini bile bile mücadele etmeden, ailesine geri dönmeye ilişkinliyor bana kalırsa. Yani aşk hakkını kullandı diye düşünsek bile bu bir anda yıkılıyor. Daha genç ve güzel bir kadınla yaşadığında erkeğe sağlanan tatmin biraz da kültürel erkeklik ile ilişkinliyor, hem kendisinin toplum içinde görünürlüğü açısından hem de koruyacak, yönlendirecek, kendi denetiminde bir varlık istiyor, öyle olamayacağını fark ettiğinde de korkup kaçıyor. Her ne kadar karakter konuyu çocuklarmış gibi göstermeye çalışsa da. Böylece erkek karakterin kuruma karşı mücadele ediyormuş, özgürlükler nedeniyle aldatıyormuş gibi göstermeye çalıştığı yerle bir oluyor fikrimce.

KENDİNİ KIYASLAMA

Peki, karısını neden terk etmişti, neden aldatmıştı? Kitapta ki erkek karakterin karısına durumu açıklarken kullandığı cümle, “başkasıyla birlikte oldum” oluyor. Başlangıçta geçici öylesine bir şeymiş gibi gösterse de sonradan diğer kadına tutkuyla bağlanıyor, karısını, çocuklarını hayatının dikenleri gibi görüyor. Pasini, “eski bir atasözü ‘evlilik aşkın mezarıdır’ der; görünen o ki, bilim de bunu doğruluyor. Üç yılın sonunda, arzunun temelindeki hormon olan dopaminin yerini annelik hormonu olan oksitosin alıyor, böylece çiftin aşkı ‘biyolojik’ bir değişime uğruyor: Sevgi ve aynı zamanda karşılıklı saygı zafer kazanırken, duygular daha az sarsıcı ama daha ‘demokratik’ hâle geliyor. Ne var ki, bazı erkekler ve bazı kadınlar oksitosinin dayattığı bu yeni ritimle tatmin olmuyorlar. Hâlâ aşkın onları alıp götürdüğünü hissetmek istiyorlar ve kalplerinin sesini dinlemeye devam ediyorlar” diyor (A.g.e. 51-52). Kalbin sesini dinlemek, arzuların peşinden gitmek, olumsuzlanabilecek bir durum değil. Bu konuda ahlâkçı bir tavır takınmak bizi yanıltabilir ancak aldatılan taraf açısından duruma bakıldığında konu kendisine yönelik bir eksiklik algısına dönüşebiliyor. “Bağlar”da kadının mektuplarında söylenen şu cümle buna örnek olabilir: “Böylece kampa-taki o kıza, Roma’da etrafında döndüğüne kuşku olmayan o kızlara benzemeye çalıştım ve evin dışındaki hayatında daha fazla yer almak için gayret ettim. Yavaş yavaş yeni döneme girdim, fark etmişsindir umarım... Yaptıklarım yeterli değil miydi? Yoksa arada mı kaldım? Diğer kadınlara ayak uyduramayıp da olduğum gibi kalmaya devam mı ettim? Yoksa aşırıya mı kaçtım? Çok mu yenilendim, yaptığım değişiklik seni rahatsız mı etti, utandırdı mı, beni tanıyamaz mı oldun?”

‘Kalbin sesini dinlemek, arzuların peşinden gitmek, olumsuzlanabilecek bir durum değil. Bu konuda ahlâkçı bir tavır takınmak bizi yanıltabilir ancak aldatılan taraf açısından duruma bakıldığında konu kendisine yönelik bir eksiklik algısına dönüşebiliyor.’

Bu öfkeli cümleler gösteriyor ki aldatılan taraf için bilimsel açıklamalar pek de çözüm getirmiyor. Kişi, kendisini devamlı diğer kadın/erkek karşılaştırıyor, eksik hissediyor, karşıya yönelen öfke kendisine dönebiliyor.

GÜÇ İLİŞKİLERİ

Starnone'nin metninin aldatma kısmında sorgulattıkları düşünülünce kitabın karakterlerinin birbirinden koşarak uzaklaşması gerekiyor. Ancak böyle olmuyor, erkek karakter eve geri dönüyor. Bu da yeni bir durumu ortaya çıkarıyor: Güç ilişkileri. Adam eve geri dönünce bu sefer güç kadının eline geçiyor çünkü eve geri dönmek, hata yaptığını kabul etmek ve ne yaşanacaksa yaşanacak olsun buna boyun eğmek anlamına geliyor. Aslında bu durum, bahanesi çok da önemli değil ama kitap özelinde çocuklar, bitmiş bir şeyi sürdürmek anlamına gelirken, bir şekilde kurumun dışarıdaki gözlere karşı devamını getiriyor. Mutlu aile görünümüleri sürüyor, herkes duruma ayak uyduruyor ve yüzleşme gerçekleşmeden, karşılıklı çekilen acılarla, gizli gizli devam eden "başkasına" duyulan arzuyla evlilik devam ettiriliyor. Bu, herkesin her şeyin farkında olup, hiçbir şey yapmaması anlamına geliyor. Belki kurum devam ediyor ama birbirini hiç anlamayan insanların, öylesine sürdürdüğü bir yapı olarak.

Domenico Starnone'nin "Bağlar" adlı romanı yukarıda ayrıntılı bir şekilde değerlendirmeye çalıştığımız bağlamlar üzerine kafamızda çokça soru işareti oluşturan, evlilik ve aile kurumunu çok boyutlu sorgulamaya imkân sağlayan bir metin. Bu anlamda farklı okumalar yapılabilecek, konu hakkında sözümüzü çoğaltacak bir yerde duruyor. Çocuklar açısından, erkek açısından, kadın açısından, diğer kadın açısından hâttâ evi insanlarla paylaşan kedi açısından bile değerlendirebileceğimiz argümanlar var kitapta. Ama beni en çok neden her şeye rağmen evlilik kurumu devam ettirilir veya ediyor, ailenin bağları aslında kimin elinde sorusu üzerine düşündürdü. Kafa yorunca da aile veya evlilik denen kurumların sadece o yapının içinde bulunanlar arasındaki ilişkilerle açıklanamayacağını, ideolojiler, toplumsal gözetim, devlet politikaları gibi farklı nedenlerin de bu kurumları sorgularken işin içine dâhil edilmesi gerektiğini anımsattı.



Bağlar, Domenico Starnone, çev: Meryem Mine Çilingiroğlu, 144 syf., Yüz Kitap, 2018.

Şerifsoy, S., (2009), "Vatan Miller Kadınlar 'Aile ve Kemalist Modernizasyon Projesi'", s.167, İstanbul: İletişim Yayınları.

Passini, W., (2017), "Sadakatsiz Aşklar 'Aldatmanın Psikolojisi Üzerine'", (Çev. Can Belge), İstanbul: İletişim Yayınları.

Rancière, J. (2018), "Nasıl Bir Zamanda Yaşıyoruz?", (Çev. Murat Erşen), İstanbul: Metis.

Attila İlhan'ın replikleri

İlhan'ın senaryoları birer sosyal tarih anlatısı gibiydi aynı zamanda. Sola, Kemalizm'e, edebiyata, sekse, Batı'ya dair fikirlerini, ailelerin, kişilerin ve nihayet tüm bir toplumun hikayelerine ulayarak anlatıyordu izleyiciye.



Funda Cantek

Ne vakit yakın tarihe, edebiyat tarihine dair orta yaş üstü, okur-yazar Ankaralılarla sohbet etsek, Tunalı Hilmi Caddesi'ndeki Bilgi Yayınevi ofisinde başında kasketi, boynunda atkısıyla oturan bir Attila İlhan imgesi arz-ı endam ediyor hemen. İstanbullular da müdavimi oldukları edebiyat mahfillerinden bahsederlerken, eminim, Attila İlhan'ı anmadan geçmiyorlardır.

Attila İlhan nev-i şahsına münhasır denilen yazarlardan biriydi. Edebiyatın birçok dalında üretim yapan, Batı kültürü almış, polemikçi, küstah denebilecek ölçüde sivri dilli, birçok yazar gibi egosantrik, Osmanlı paşazadesi ile Cumhuriyet aydını arasında bir yerde duran bir yazar. Yıllarca editörlük de yaptığı için birçok genç yazarın edebiyat alemine kazandırılmasına vesile olmuş yahut onları dışarı itivermiştir. Yazarların anılarının bir yerlerinde çaylaklık günlerinde onunla heyecanlı ilk temas, masasının üzerine mütereddit bir tavırla ve özenle bırakılan dosyalara verdiği, tedirginlikle beklenen cevaplar, rüştünü ispat etmiş olanlarınsa sohbet için aşındırdıkları yayınevi ofisi çıkar hep karşınıza.

Attila İlhan'ın şapkalarından birinin de senaristlik olduğunu



seksenli yıllarda görmüştük. Romanlarını kaleme aldığı üslupla yazıyordu senaryolarını da. Nasıl romanlarında müziğin ve rüzgarın sesini işitir, rakının, şarabın tadını alır, zarif ve güzel bir kadından yükselen parfüm kokusunu duyar ve her fırsatta İzmir'in Kordon'unda, Alsancak'ında dolaşırsanız senaryolarından çekilen filmlerde, dizilerde de benzer bir tecrübe için tüm duyularınızı açık tutmanız gerekirdi. İlhan'ın senaryoları birer sosyal tarih anlatısı gibiydi aynı zamanda. Sola, Kemalizm'e, edebiyata, sekse, Batı'ya dair fikirlerini, ailelerin, kişilerin ve nihayet tüm bir toplumun hikayelerine ulayarak anlatıyordu izleyiciye.

Tam da zamane dizilerinden bunalmışken, bunlardan birini, Kartallar Yüksek Uçar'ı, TRT arşivini kullanıma açtıktan sonra tekrar seyretmeye niyetlendim. Tüm naifliğine, teknik sorunlarına ve hatta rüştünü ispat etmiş oyuncuların kötü performanslarına rağmen insanı hemen saran, içine alan bir dizi olduğunu yeniden idrak ettim. Bunun sebebi büyük ölçüde İlhan'ın oya gibi işlenmiş diyalogları, çarpıcı tespitleri ve hikaye anlatmaya duyduğu arzuydu. Milliyetçilik ve mukaddesatçılığın fon teşkil ettiği, cinsiyetçiliğin hakim olduğu günümüz dizi piyasasında aşk, şiddet ve intikam hikayeleri anlatmaktan başka derdi de olan, en azından bunların yanında başka hikayeler de anlatan Attila İlhan'a sığınmak iyi geldi.

Kartallar Yüksek Uçar, 1984 yapımı bir dizi. Roman uyarlamalarının ve tarihi anlatıların hakim olduğu TRT'ye yeni bir ufuk açıyor o dönemde. Birkaç kuşak Sadri Alışık'ın canlandığı Banazlı İsmail'i ve Selda Alkor'un canlandığı Hanım Ağa'yı hatırlayacaktır. Selda Alkor bu role ne kadar uygun bulduysa artık, bu diziden sonra birçok dizide hanım ağa olarak karşımıza çıktı. İlhan'ın eniştesi olan Sadri Alışık zaten hem

'Tam da zamane dizilerinden bunalmışken, bunlardan birini, Kartallar Yüksek Uçar'ı, TRT arşivini kullanıma açtıktan sonra tekrar seyretmeye niyetlendim. Tüm naifliğine, teknik sorunlarına ve hatta rüştünü ispat etmiş oyuncuların kötü performanslarına rağmen insanı hemen saran, içine alan bir dizi olduğunu yeniden idrak ettim. Bunun sebebi büyük ölçüde İlhan'ın oya gibi işlenmiş diyalogları, çarpıcı tespitleri ve hikaye anlatmaya duyduğu arzuydu.'

'Dizi, Attila İlhan'ı her zaman olduğu gibi bir polemiğin içine çeker. İmparatorluk kalıtı olan dizi karakterlerinin repliklerinin içine serpiştirdiği Osmanlıca kelimeler bazı meslektaşlarını rahatsız eder. Mesela Oktay Akbal, "Attila İlhan'ın Osmanlıcaya sözde bağlılığı bir özentidir, başka bir şey değil... Bu şair arkadaşımız her zaman 'ilginç' görünmeyi sevmiştir" diyerek İlhan'ı diyaloglarda Osmanlıca kullanarak dili yozlaştırmakla, gericilikle itham eder. İlhan'ın unutulmaz yanıtı, Dersaadet'te Sabah Ezanları yayınlandığı zaman aynı sebeple kendisine veryansın edenlere verdiği aynısıdır: "Öğrensın keratalar!"

gerçek hayatta, hem de kurmaca dünyada hep rindmeşrep, kalender ve ehl-i keyf bir figürdü. Her ikisi de bir Ege kasa-basında doğup büyümüş taşralı karakterlerdi. Biri köçeklik ederek hayatta kalmaya çalışırken, işgalcilere karşı savaşıyor bir eşkıya ile evleniyor ve kocasının otoritesine ortak oluyordu. Diğeri ise güç kazanmak ve sefahat içinde yaşamak için birçok şeyi göze almış yoksul ama uyanık bir gençti.

Bu ikilinin hikayesiyle açılan ve her fırsatta bu hikayedeki girift ilişkilere uğrayan anlatı, Attila İlhan'ın malumatfurluğunun, anlatıcı oburluğuyla birleştiği bir metin. Banazlı ile Hanım Ağa'nın taşralı kökleri, İlhan'ın bize işgal ve milli müdafaa hikayeleri anlatmasına vesile olurken, İzmir'e göçüp şehir hayatına adapte olmaya çalışmaları ve sınıf atlama mücadeleleri de toprak rantından zenginleşmiş bir kesim aracılığıyla milli burjuvazinin inşası çabasına gönderme yapar. Ailelerin ikinci kuşaklarıyla İzmir'den İstanbul'a göçün şehir hayatını ve göçmenleri nasıl değiştirdiğini, siyasetle ticaretin nasıl iç içe geçtiğini; üçüncü kuşaklarıyla da artık Batılı bir yaşam tarzına adapte olmuş, bunun da ötesine geçerek modernite eleştirisi yapmaya başlayan bir kesimi, temsil imkanı bulan alt kültürleri ve küreselleşen dünyada yer arayan Türkiye'yi takip ederiz.

Hasılı İlhan, İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e geçişe ayak uydurmaya çalışan bir toplum kesiminin yavaş yavaş dünyayla, Batı kültürüyle, modern hayatla tanışmasını, bu süreçteki bocalamalarını, feodal düzen alttan alta varlığını hissettirenken parayla satın alınabilen modernliğin iğretliliğini de gösterir bize. 12 Eylül darbesi sonrasında Türkiye'nin sergüzeşti, mafya türü ilişkilerin yükselişi, kaçakçılık, banker skandalı, eğlence dünyası ile mafyanın organik bağı, arabeskin kültürel hayata hakim olmaya başlaması, bahsettiğim anlatma oburluğuyla resmi geçit yapar bölümler boyunca.

Dizinin özgünlüğü, toplumsal dönüşümü, uvertür bir gazino şarkıcısının, Şükran Alev'in yıldızlık mertebesine yükselişi süreci etrafında örmesidir. Veya Doğulu, kimsesiz bir çocuğun, Zülfü Cilo'nun önce bir gazino patronu ve sonra mafya babasına dönüşme hikayesinin... Batı menşeli yüksek kültürle halk kültürünün, arabeskin karşılaşmasına ve bundan doğan çatışmaya, dönüşüme de tanıklık ederiz böylece.

Dizi, Attila İlhan'ı her zaman olduğu gibi bir polemiğin içine çeker. İmparatorluk kalıtı olan dizi karakterlerinin repliklerinin içine serpiştirdiği Osmanlıca kelimeler bazı meslektaşlarını rahatsız eder. Mesela Oktay Akbal, "Attila İlhan'ın Osmanlıcaya sözde bağlılığı bir özentidir, başka bir şey değil... Bu şair arkadaşımız her zaman 'ilginç' görünmeyi sevmiştir" diyerek İlhan'ı diyaloglarda Osmanlıca kullanarak dili yozlaştırmakla, gericilikle itham eder. İlhan'ın unutulmaz yanıtı, Dersaadet'te

Sabah Ezanları yayınlandığı zaman aynı sebeple kendisine veryansın edenlere verdiği aynıdır: “Öğrensin kerata!” Şöyle devam eder: “Toplumsal ve bireysel bir tipi oluşturan unsurlar çeşitlidir; ailesi, mesleği, görgüsü, giyimi, kuşamı, davranışları v.s. gibi... (...) Türk aydınları sonunda dil devriminden kendileri için ayrıcalıklı bir dil yarattılar. Bu noktadan bakılırsa, herkesin hayatta konuştuğu diline ve dizinin diline karşı çıkmalarında şaşılacak bir şey yok. İngilizceyi, Almancayı, Fransızca’yı öğrendikleri gibi Osmanlıca’yı da öğrendiler. Çünkü bu dil babalarının, dedelerinin dili.”

Nitekim bu polemikten sonra yayınlanan bölümlerden birinde, dizinin en kurnaz, en itici karakterlerinden birine, yaşlı muhasebecisine hitaben: “Bırakın şu Osmanlıca’yı. Hangi devirde yaşıyoruz?” dedirtir. Banaz’dan evlilik vesilesiyle çıkıp Paris’e yerleşen Esmâ ise her cümlesine birkaç Fransızca kelime sarf ederek başlar. Bunları duyunca İlhan’ın yüzündeki alaycı sırıtışı görür gibi olursunuz.

Birçoğumuzun, benim de, çok bakımdan ters düşebileceğimiz, gençliğimizde yazdıklarıyla çok kavga ettiğimiz Attila İlhan tanıklık ettiği toplumsal dönüşümü, kültürel karşılaşmaları, çatışmaları, ince bir işçilikle anlatmış zamanında. Zaten kısa süren bölümlerde, yüzlere zum yaparak, uzun kovalama sahneleriyle veya yerli yersiz flash back’lerle izleyici oyalama taktiği henüz keşfedilmemişken yapmış bunları. Günümüz televizyon dünyasının kalıplara ve reyting ölçümlerine mahkum, yüzeysel ve birbirinin tekrarı ürünlerine bakınca, eski senaryoların romanın kardeşi olduğunu düşünmeden, eski toprak yazarlara hayranlık duymadan edemiyor insan.

‘Birçoğumuzun, benim de, çok bakımdan ters düşebileceğimiz, gençliğimizde yazdıklarıyla çok kavga ettiğimiz Attila İlhan tanıklık ettiği toplumsal dönüşümü, kültürel karşılaşmaları, çatışmaları, ince bir işçilikle anlatmış zamanında.’

Sağ partiler niçin yerli siyaseti temsil ediyor?

Aksu Akçaoğlu, İletişim Yayınları etiketiyle yayımlanan Zarif ve Dinen Makbul, Muhafazakâr Üst-Orta Sınıf Habitusu adlı kitabında muhafazakâr orta sınıfın ilgi duyduğu tür olarak komplovari tarih araştırmalarını ele alıyor.



“Dünyayı Yahudiler yönettiği için, dünyanın her yerindeki siyasi olaylarda bu soruyu sormak işe yarar. Türkiye’de Tanzimat’tan beri yaşanan radikal değişikliklerin nedenini öğrenmek için de aynı soruyu sormak lazım. Gezi’de de neler oluyor diye merak ediyorsanız perde arkasında Mason localarını göreceksiniz.” Aksu Akçaoğlu’nun “Zarif ve Dinen Makbûl” kitabı için görüşmüş olduğu altmışlı yaşlarının sonunda emekli bir akademisyen olan Mustafa beyin sözleri bu cümleler.

Filiz Gazi

Yeni dünya düzeninin komplovari senaryolarının hepsi yalan diyemeyiz fakat hükümetler lehine vatandaşın aklını karıştırdığını söyleyebiliriz. Basit bir hak mücadelesinde dahi, gözler kısılarak “bu işte düşmanların parmağı var” tespitinin geldiğine sanırım hepimiz şahidiz. Kabul etmek gerekir ki, Türkiye’de “dış mihraklar, envai çeşit her milleten düşmanlar” çoğunluğun siyasetinin ana çekirdeğini oluşturuyor.

Kitapta, görüşülen bir başka kişi ise solcularla karşılaştırıldığında, İslamcıların Müslümanıyla, milliyetçilerin Türk’ünün mahalle sakinleri için daha tanıdık olduğunu söylüyor ve şurası önemli: Sağ

'Memleket yıkılsa bu kesim için dert değil. Ekonomik krizlerde, yapılan zamlarda sokağa dökülen halklara burada rastlanmamasının bir sebebi de bu yukarıda yazılanlar olması muhtemel. Memleket insanı için her müsebbibin sebebi komplovari senaryolarla ölüp ölüp diriltile düşmanlar ve "seçilmiş millet" olduğuna dair inanç.'

partilerin, yerli siyaseti temsil ettiğini düşünüyor.

'DEVLET KAVRAMIYLA SADECE MEVCUT DEVLET KASTEDİLMİYOR'

Akçaoğlu yine aynı kitapta, muhafazakâr orta sınıfın ilgi duyduğu tür olarak komplovari tarih araştırmaları olduğunu söylüyor. Bir türün ortak hedefinin ise 'Türk milletinin gizli düşmanlarının' kim olduğuna dair somut örnekler sunmak olduğunu anlatıyor. Muhafazakâr hayat tarzını anlatmak için seçtiği Ankara Çukurambar'da görüştüğü insanların siyasi analizlerini dinlerken fark ettiği ise bu insanların devlet kavramıyla sadece şimdiki zamandaki mevcut ampirik devleti kastetmedikleri. Ne demek bu? Ortalama Türkiye vatandaşı diyerek anlatacağım birey kendisini milli tarihin devamı olarak görüyor. Efsaneleşmiş bir tarih anlatısının içinde geçmişi "büyük adamlara" ve büyük zaferlere dayanıyor. Güç timsali Osmanlı, kahraman devlet yöneticileri bu vatandaş için mâzi değil. Yani ortalama Türkiye vatandaşına göre, "Türk milleti" anonim bir kalabalık değil.

Memleket yıkılsa bu kesim için dert değil. Ekonomik krizlerde, yapılan zamlarda sokağa dökülen halklara burada rastlanmamasının bir sebebi de bu yukarıda yazılanlar olması muhtemel. Memleket insanı için her müsebbibin sebebi komplovari senaryolarla ölüp ölüp diriltile düşmanlar ve "seçilmiş millet" olduğuna dair inanç.

GUMHURİYET DEVRİMLERİNDEN BUGÜNLERE YANSIYANLAR

Diğer taraftan muhafazakâr orta sınıf beğenisinin piyasa koşullarında yeniden inşa edildiğini anlatıyor Akçaoğlu. Kapitalist tüketim alışkanlıklarının Müslüman değerlerle örtüşüp- örtüşmediği başka bir tartışma konusu. AKP'yle şekillenen muhafazakâr demokratların yeni hayat tarzına gelmeden önce erken cumhuriyet devrimlerinden bugüne kalana değiniliyor:

"Şüphesiz, devrimlerin kağıt üzerindeki hedefi, vatandaşları eski rejimin ağır yüklerinden özgürleşmekti. Fakat, devrimlerin tasarlanmayan sonucu, yeni rejimle uyumsuzluğu simgeleyen geleneksel bedenin bir mutsuz bilinç hapishanesine dönüşümü oldu. Bu dönemde Türkiye nüfusunun %80'inin köylerde yaşadığı düşünülürse, bu mutsuz bilinç çoğunlukla köylülerin bedeninde yurt kurdu."

'KÖYLÜLERE VE KENT YOKSULLARINA MUTSUZ BİR BİLİNÇ BAHSEDİLDİ'

Mustafa Kemal'in yaşam tarzıyla ilgili olarak Zarif ve Dinen

Makbûl'de şöyle bir not düşüyor: “Fes ve başörtüsü yasağına karşı geliştirilen tepki, halifeliğin ve şeriatın kaldırılmasına verilen tepkiden daha kuvvetliydi.”

Dolayısıyla, “Cumhuriyet devrimlerinin hedeflediği makbul beden, köylülere ve kent yoksullarına bedensel varoluşlarındaki kusuru hatırlatarak mutsuz bir bilinç bahşetti” diyor Aksu Akçaoğlu.

28 Şubat'ta yaşanan mağduriyetlerin tohumu diyebileceğimiz erken cumhuriyet devrimleri, yekün Anadolu insanı anılarından parça parça sonraki kuşaklara aktarıldı. Camilerde içki içildiği veryansının, Kabataş yalanının toplumda karşılık bulması bu yüzden. Geçmişten aktarılan ve İslamcı siyasetin her daim kullandığı argümanlarla beslenen bir kin duygusu var.

Kitapta böyle bir bağlantı yok fakat sağ partilerin, yerli siyaseti temsil ettiği düşüncesi biraz da buraya dayanıyor. Sol siyaset ya da sol jargon, İslamiyete içkin özelliklerin kaldıramayacağı değişimlere, özgürlük imkanlarıyla sağlanabilecek reformlara her daim sahip olabilirler. Misal Selahattin Demirtaş'ın öykü kitabı, Muharrem İnce'nin şiir yazıyor olması, “yerli siyaset” taraftarlarının sevmeyeceği ciddiyetsizlikler. Kükreyen, öfke saçan, tehditler savuran Erdoğan onlar için daha evla sayılıyor.

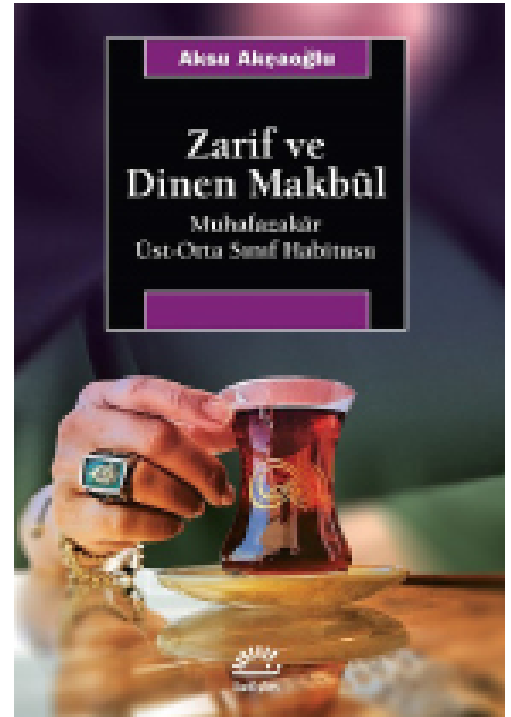
‘İNŞA EDİLEN İBADETHANELERLE AMAÇLANILAN İDEOLOJİ ARASINDA KURULAN BAĞ’

Kitapta şu da hatırlatılıyor: “Herhangi bir bölgede camilerin yoğunlaşması, mekânı kendiliğinden muhafazakârlaştırmaz. Fakat, özellikle 2013'te çıkan ve camilere 100 metre uzaklıkta alkol satışını yasaklayan yasanın ardından, mekânın muhafazakâr dostu bir çevreye dönüşmesinde etkili olabilir.”

İnşa edilen ibadethanelerle amaçlanan ideoloji arasında kurulan bu bağ zekice. Eduardo Galeano'nun bilhassa neoliberalizmi anlatırken kullandığı mesellere benziyor.

“Cumhuriyet devrimlerinin hedeflediği makbul beden, köylülere ve kent yoksullarına bedensel varoluşlarındaki kusuru hatırlatarak mutsuz bir bilinç bahşetti.” Buraya tekrar dönerek yazıyı bitireyim:

Halk, baştan yaratılır mı? Kültürel değerler yeniden inşa edilebilir mi? Sanırım mümkün ve bu rasyonel zeminde kaçınılmaz bir siyasi arzu. Sol ya da sağ burada fark etmiyor. Her kim gelirse, kendi doğrusunda siyaset yürütmeye teşne politikalar üretir. Toplum mühendisliğinin burada nasıl bir yol izleyeceği zanaat işi. Hülâsa, devrim yapmak yetmiyor. Uygulama ince ustalık istiyor.



Zarif ve Dinen Makbûl- Muhafazakâr Üst-Orta Sınıf Habitusu, Aksu Akçaoğlu, 172 syf., İletişim Yayınları, 2018.

Halep'ten kaçan 22 Ermeni

Gazeteci Serdar Korucu'nun kaleme aldığı ve Aras Yayıncılık tarafından yayımlanan "Halepsizler" Halep'ten savaş sırasında kaçmak zorunda kalan 22 Ermeni'nin hikayesini anlatıyor. Korucu ile savaşı, Halep'i, gidenleri ve geriye kalanı konuştuk.



"Halep" kelimesinin Arapça'da ve bazı Sami dillerinde anlamı "süt veren" demekmiş. Suriye'de bir şehir. Arap, Türkmen, Ermeni, Asuri, Yahudi, Kürt, Çerkes halklarının bir arada yaşadığı çok kültürlü bir memleketten artık geriye kalan Halep. Dönülse bile nereye, nasıl dönüleceğinin bilinmediği, kalanın ne olduğu konusunda bir fikir sahibi olunmayan bir memleket. Sınır kapısı Türkiye olmasına ve gidişin yani savaştan kaçışın daha kolay olmasına ve pek çok insanın hayatını kurtarmak için tercih etmesine rağmen Halepli Ermeniler Türkiye'ye gelmiyorlar. Peki neden? Soykırım hafızadan silinir mi?

Gazeteci Serdar Korucu'nun kaleme aldığı ve Aras Yayıncılık tarafından yayımlanan "Halepsizler" Halep'ten savaş sırasında kaçmak zorunda kalan 22 Ermeni'nin hikayesini anlatıyor. Korucu ile savaşı, Halep'i, gidenleri ve geriye kalanı konuştuk.

Felsefe eğitimi görmenize rağmen aslında bir

Adalet Çavdar

gazetecisiniz. Yıllar içerisinde ürettiğiniz her kitap da bir belge niteliğinde. Halepsizler’i çalışma fikri nereden, nasıl ortaya çıktı. Süreç nasıl işledi?

“Halepsizler”, 2013 yılında başladığım Suriye Savaşı ile ilgili çalışmalarımın üçüncüsü. Bu kapsamda da bir zincirin halkası aslında. Önceliğim savaşın Türkiye’ye yansımalarıydı. İlk olarak sınır bölgelerindeki şehirlerde mültecilerin hayatlarını kayda almaya çalışıyordum, onlarla röportajlar yaparak. Bu süreçte mülteci olarak gelen Araplar, Kürtler ve Türkmenlerle konuşma fırsatı buldum. Fakat bir eksik vardı. Suriye’nin kuzeyinde Ermeni nüfus da bulunuyordu ancak Türkiye’ye gelmiyordu. Nedenini elbette biliyoruz fakat onlardan duymak istedim. Savaşa, ölüme rağmen onları Türkiye’ye gelmekten uzaklaştıran soykırım hafızasını anlamaya, hissettiklerini tarihe düşmeye, bunun için de şehirlerinden koparılmış Halep Ermenilerine ulaşmaya çalıştım.

‘ÇOĞU RÖPORTAJ ERMENİSTAN’DA GERÇEKLEŞTİ’

Peki görüştüğünüz 22 kişiyle nasıl iletişim kurdunuz?

İlk aşama zor oldu. Aklımdaki ilk proje Türkiye içinde bu röportajları yapmaktı. Bunun için ilk söyleşiyi Antakya’da yaptım. Fakat yaptığım en tedirgin röportajlardan biriydi. O güne kadar, yaklaşık 3 yılda yüzlerce mülteci ile konuşmuştum. Fakat karşımdaki Ermeni Katolik kadının tedirginliği yoktu yüzlerinde, ruh hallerinde. Zaten kitapta ismini de sakladık, yüzünü de. Bu bir kırılma yarattı bende. Anlaşılan bu röportajları Türkiye içinde tamamlayamayacaktım. Bunun üzerine kendilerini en güvende hissettikleri yere gittim, Ermenistan’a. Çoğu röportaj da burada gerçekleşti.

Siz bir Türkiyeli gazeteci olarak bu süreçte neler yaşadınız? Sizin bu dinleme sürecinize onların tepkileri nasıldı? Önsöz dışında kitabın içerisinde sizin sesinizi hiç duymuyoruz, bunu neden tercih ettiniz? Siz bu anlatıcıların “Türk”ü olarak dinlerken ne düşündünüz, nasıl hissettiniz, kendinizi ve pozisyonunuzu nasıl tarihselleştirdiniz?

Ermeni olmayan bir gazetecinin, hele de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bir gazetecinin pozisyonu ister istemez farklı oluyor. Eğer bu röportajları Ermeni bir gazeteci yapsaydı belki farklı anlatılar çıkardı. Mesela soykırım anlatıları ve Halep içerisindeki Sünni Araplar ile ilişkiler belki daha detaylı olabilirdi ama olmadı. Çünkü anlatılarda “Türk” ya

‘Aklımdaki ilk proje Türkiye içinde bu röportajları yapmaktı. Bunun için ilk söyleşiyi Antakya’da yaptım. Fakat yaptığım en tedirgin röportajlardan biriydi. O güne kadar, yaklaşık 3 yılda yüzlerce mülteci ile konuşmuştum. Fakat karşımdaki Ermeni Katolik kadının tedirginliği yoktu yüzlerinde, ruh hallerinde. Zaten kitapta ismini de sakladık, yüzünü de. Bu bir kırılma yarattı bende. Anlaşılan bu röportajları Türkiye içinde tamamlayamayacaktım.’

'Suriye'deki savaşta da yine, yeniden soykırımı hatırlamaları doğal. Özellikle Ermeni Soykırımı'nın 100. yıldönümünün hemen öncesinde IŞİD'in Der Zor'u ele geçirmesi ve oradaki soykırım anıtını yıkmasının da bunda etkili olduğunu söylüyorlar. Bütün bunlar bize soykırımın insanlar üzerinde yarattığı travmanın, etkinin, tahribatın onlarca yılı aşabildiğini, kuşaktan kuşağa aktarabildiğini gösteriyor.'

da bir "Müslüman" vardı ve bu kimliklerin konumu faildi. Bu nedenle benimle konuşurken bu konuları çok açmamaya çalıştılar. Kitapta yer alanlar ise ısrarlarım sonucu aldıklarım. Tabii, ister istemez bu süreç insana kendini sorgulatıyor. Ben kimim, nereden geldim, aile geçmişimde neler var, bunlar beni kim ve ne yapıyor? Sonucu mutlak bulunacak sorular değil bazıları. Yanıtları zamanla da değişebiliyor ya da en azından benim için böyle oldu. Fakat en nihayetinde aile büyüklerinin soykırım anıları ile büyüdükten sonra savaşın öldürücü soluğuyla yaşamları bir kez daha darmadağın olan bu insanlardan, Halepli Ermenilerden biri değilim. Onların başlarına geleni anlayabilmem de, aktarabilmem de bu nedenlerle kısıtlı. Röportajlarda soruları çıkartmaya yayın sürecinde karar verdik. Bu haliyle "Halepsizler" doğrudan okuyucu ile konuşuyor, başlarından geçenleri anlatıyor.

Öncelikle en baştan başlamak gerekirse Halepli Ermeniler anladığım kadarıyla Suriye Savaşı'nı bir soykırım olarak nitelendiriyorlar, neden? Bu soykırım nitelemesinin bizim her daim kullandığımız soykırım ile arasında bağ nedir?

Bir bölümü bu yaşadıklarının soykırım olduğunu düşünüyor, bunun nedeni de soykırım hafızası. 1955'teki 6-7 Eylül Pogromu'nda da İstanbul Ermeni toplumu arasında ilk hatırlanan şeylerden biri soykırım olmuştu. En azından dönemin tanıklıklarından öğrendiğimiz kadarıyla böyleydi. Suriye'deki savaşta da yine, yeniden soykırımı hatırlamaları doğal. Özellikle Ermeni Soykırımı'nın 100. yıldönümünün hemen öncesinde IŞİD'in Der Zor'u ele geçirmesi ve oradaki soykırım anıtını yıkmasının da bunda etkili olduğunu söylüyorlar. Bütün bunlar bize soykırımın insanlar üzerinde yarattığı travmanın, etkinin, tahribatın onlarca yılı aşabildiğini, kuşaktan kuşağa aktarabildiğini gösteriyor.

'HAFIZALARINDAKİ KELİMELERİ DUYSUN İSTEDİM'

Kitapta Halepli Ermenilerin genellikle evlerinin içinde Türkçe konuştuklarına dair bir bilgi de mevcut. Onların Türkçe ile karşılaşmaları ne zaman ve Türkçe onlar için diğer diller ile aralarında nasıl bir bağ kuruyor, nerede duruyor?

Röportajların da büyük bölümünü Türkçe yaptım. Bunun nedeni kendilerini Türkçe ifade etmelerini tercih etmemdi. Hafızalarındaki kelimeleri duymak, kaydetmek istedim. Özellikle genç olmayanların Türkçe bilgisi ilgi çekiciydi. Çünkü onlar aile büyüklerinin yüzyıl öncesinden anavatanlarından getirdikleri yerel ağızları konuşuyorlar hala. Antep, Maraş, Urfa gibi

şehirlerin Türkçe yerel ağızlarını Halep'e taşımışlar. Şimdi de Ermenistan'a... Gençlerde ise bu yok çünkü çoğu çocukken aile büyüklerinden bu yerel ağızlarla Türkçe öğrenmiş olsa da daha sonra hayatlarına televizyon girmiş ve Türkçeleri İstanbul ağzına dönmüş.

“Halepsizler”in Türkçe ile kurdukları bağ elbet kişiden kişiye ya da içinden geldikleri aile yapısına göre değişebiliyor. Fakat çoğu için aile büyüklerinden öğrenilen bir dil. Bu ister istemez onlara çocukluklarını yani hayatlarının en masum dönemini hatırlatıyor. Mesela röportajlar için Ermenistan'da bulunduğum dönemde bir Halepli Ermeni'nin yan masamdan çakmağını bilerek attığını haftalar sonra öğrenmiştim. Benimle Türkçe konuşmak, aile büyüklerinin konuştuğu o dili kullanmak istemiş. Böyle güzel de bir tınısı var. Öte yandan aynı dil onlara anavatanlarını da, soykırımı da hatırlatıyor elbet. Unutmamak gerek ki Halepli Ermenilerin en azından bu kitapta olanların hiçbiri Halep'te doğmamalıydı. Onların anavatanları, Antep, Urfa, Maraş, Sasun ya da Van gibi şehirler. Onların hayatlarını Halep'e sürükleyen, köklerinden koparansa soykırım. Türkçe aynı zamanda bunu da hatırlatıyor.

Ermenilerin Halep'inin, Halep'in Ermenilerinin hikayelerini anlatıyorsunuz ve bu hikayenin bir tekerrür olduğunu da dile getiriyorsunuz. Konuştuğunuz insanlar da bunu belirtiyor. Peki toplumun hafızası bu kadar canlı ve hayatları bu kadar etkileyen bir bellek iken, devletler neden bu hafızayı göz önünde bulundurmuyor?

Bir örnek vereyim. Her ne kadar Esad, ülkesindeki Ermenilere yönelik görece rahat bir yaşam olanağı vermiş olsa da mesela Ankara-Şam yakınlaşması sürecinde Suriyede 24 Nisan anmalarının tonu düşürülüyor. Bu örnek bile bize başlı başına bu hafızanın göz ardı edilmediğini ancak siyasetin her daim öne geçtiğini gösteriyor. Acı ama gerçek...

'TÜRKİYE'YE GELMEK EN RAHAT YOL'

Önsözde sizin de sorduğunuz ve kitabın içerisinde ayrıntılarla yer alan soruyu kitabı henüz edinmemişler için size sormak istiyorum, Suriyeli Ermeniler neden buraya gelmeyi tercih etmediler ve başka ülkelere sığınmak istediler? Kaç kişilik bir nüfustan bahsediyoruz? Suriyeli Ermeniler nereye, nasıl ve hangi koşullarda gittiler?

Savaş sırasında Suriye'nin kuzeyindeyseniz Türkiye'ye gelmek en rahat yol. Bugün İstanbul'dan konuşurken yüzlerce

'Her ne kadar Esad, ülkesindeki Ermenilere yönelik görece rahat bir yaşam olanağı vermiş olsa da mesela Ankara-Şam yakınlaşması sürecinde Suriye'de 24 Nisan anmalarının tonu düşürülüyor. Bu örnek bile bize başlı başına bu hafızanın göz ardı edilmediğini ancak siyasetin her daim öne geçtiğini gösteriyor. Acı ama gerçek..'



kilometre uzaklıklarla anlatılan o topraklar aslında sınır kentlerine çok yakın. İşte son olarak dünyanın gündemindeki İdlib, Hatay'ın yanı başı. Halep'i Şam'a bağlayan ana yol da oradan geçiyor.

Mültecilerden de öğrendiğim kadarıyla en kolay savaştan kaçış güzergahı Türkiye'ydi. Ermenilerin çoğunlukla bunu seçmesinin nedenini ise soykırım hafızasından başka bir sebeple açıklayamıyorum. Kendileri de bunu ifade ediyor zaten. Halep'te savaştan önce 50 bin civarı Ermeni nüfus olduğu, bugün de 10 binin biraz üzerinde bir sayı bulunduğu göz önünde tutulursa savaş sırasındaki kaçış oranlarını daha iyi anlayabiliriz. Savaşta her kesim gibi Halepli Ermeniler için de Batı'ya gitmek iyi bir seçenek tabii, bunu deneyenler de oldu. Başarılı olan da var olamayan da. Bir başka rota ise bu kitaptakiler gibi Ermenistan. Çoğu için ülkeden çıkış, gidiş yoluysa ilk dönemde açık olan Halep havalimanı ya da Beyrut'tu. Bunu bir "gidiş" olarak ifade ediyorum ama tabii aslında bu bir kaçış. Savaştan kaçış. Hayatta kalabilmek için...

Caddelerde, sokaklarda sniper'ların olduğu, bombaların yağdığı bir dönemde çatışmalar nedeniyle trafiğin zaman zaman kesildiği ana yollar üzerinden ölüm korkusu içinde havalimanına ulaşmaya çalışıyorlar. Orada da artan uçak biletlerine rağmen olabildiğince en erken uçuşu yakalamak için yarışıyorlar. Bazen karşılıklarına bürokratik engeller de çıkabiliyor. Yani savaştan kaçmak hiç de düşündüğümüz kadar kolay değil.

Savaştan önce Halep'teki Ermenilerin hayatları nasıldı? Hangi işleri yapıyorlar, ne kadar sosyaller, kadın-erkek-çocuk ne kadar hayata karışabiliyorlar?

Halep'teki Ermenilerin bana anlattıkları kadarıyla kapalı bir toplum hayatları var. Kiliseleri ve okulları bulunan, sınırları görünmeyen hatlar ile çizilmiş olan mahalleleri içinde yaşıyorlar. Halepli bir Ermeni'nin geniş toplumla karşılaşması ya iş hayatında, ya üniversitede ya da erkekler için askerlikte oluyor. Çoğunun ailesine ait evleri var. Bu nedenle kira sorunları yok. Belli işleri var ve onları yapıyorlar. Mesela Halep'te Ermeni çöpçü yok. Bununla birlikte araba tamirciliği, meyhanecilik ya da zanaat gibi alanlarda Halepli Ermeniler başı çekiyor. Bununla birlikte çok zengin oldukları da söylenemez fakat fakir de değil. Ekonomik durumları pek çoğunun benzer.

Kitabın içerisine dahil olandan çok daha fazlasını dinlediğinizi tahmin ediyorum. Söyleşileri 2016 yılında yapmışsınız ama yayımlamak meselenin dinlenmesi adına 2018'i bulmuş. Bu süreç zarfında da Halep'i takip ettiğinizi düşünerek soruyorum, neler oldu?

Kitabın başında şehirdeki savaşın 4 yıl 5 ay 3 gün sürdüğünü söylesem de burada anlatmak istediğim şehrin merkezi. Bu sözünü ettiğim süre içinde Ermeni mahallesi sınır haline gelmişti, Suriye devletinin yani Esad'ın güçleri ile kiminin muhalif kiminin terörist dediği gruplar arasında. "Halep düştü, düşüyor" deniliyordu. Dünya kamuoyu bu savaşın sonunda ne tablo çıkacağını merak ediyordu. Bu tedirginlik 2016'da yaptığım röportajlara da yansdı. O nedenle Aras'tan Rober Koptaş'ın da önerisi ile kitabı "dinlendirdik", şehrin geleceğini biraz daha görebilmek için...

Bugün 2016'daki gibi bir durum yok. Sular en azından şehrin içi için bir nebze olsun duruldu. Fakat son olarak şehre düzenlenen klor gazlı saldırı bölgenin ne kadar kırılgan olduğunu gösteriyor. Ayrıca Halep çok geniş, çok büyük bir şehir. Halep'i, bugün hala çatışmasız olması için uğraşılacak İdlib'den ayrı da düşünmek imkansız. Daha önce de dediğim gibi Halep'i başkent Şam'a bağlayan ana yol buradan geçiyor. Böylesi kritik bir bölge.

Bu anlatıların, dolayısıyla tanıklıkların önceki dönemlerin ve kırımların ve ulus tahayyüllerinin niteliği hakkında ne söylüyor? Önceki zamana bu anlatı üzerinden baktığımızda karşımıza nasıl bir manzara çıkıyor? Bu tanıklıklardan yola çıkarak geriye doğru bir okuma yaptığımızda, bu tanıklıkların temas ettikleri ulus fikirleri, ulus-devlet

'Bu insanlar yalnızca Ermeni kimliği hakkında bir şey söylemiyorlar çünkü varlıklarıyla Suriye, Türkiye ve hatta gitmek için yola çıktıkları ülkelerin siyasi ve tarihsel kimlik tasavvurlarının başarısı ya da başarısızlığı hakkında da bir şey söylüyorlar.

Kitapta anlatıların neredeyse tamamı, ulus devletlerinin korumasına giren bir topluma ait. Halepli Ermenilerin anlatımı ile aktarmam gerekirse, Ermenistan ve Dağlık Karabağ kendilerini azınlık olarak hissetmedikleri tek toprak parçası.'

'Bugün Ermenistan'da yaşayan ve Halep'e dönmeyeceğini söyleyen Halepli Ermenilerin bazılarının savı şu: "Bir daha nasıl olacak da onlarla birlikte yaşayacağız?" Onlar dedikleri Sünni Müslümanlar. Bazıları buna rağmen dönecekler ama kesin olan şey Halep'in eskisi gibi "çokkültürlü" olmayacağı, olamayacağı.'

teşekkürleri ve nihayetinde tüm bu uluslararası hatta zorlarsak evrensel-kurumsal tasavvurlar nasıl işlemişler ya da işlememişler? Biraz karışık olduğunun farkındayım şöyle açayım: bu insanlar yalnızca Ermeni kimliği hakkında bir şey söylemiyorlar çünkü varlıklarıyla Suriye, Türkiye ve hatta gitmek için yola çıktıkları ülkelerin siyasi ve tarihsel kimlik tasavvurlarının başarısı ya da başarısızlığı hakkında da bir şey söylüyorlar.

Kitapta anlatıların neredeyse tamamı, ulus devletlerinin korumasına giren bir topluma ait. Halepli Ermenilerin anlatımı ile aktarmam gerekirse, Ermenistan ve Dağlık Karabağ kendilerini azınlık olarak hissetmedikleri tek toprak parçası. Hem kendilerini güvende hissediyorlar, hem de birinci sınıf vatandaş... Mülteci olmuyorlar. Çoğu çok fazla değinmemiş olsa da özellikle bir röportajda Halepli Ermenilerin Halep'teki "en güzel" günlerinde de ayrımcı dile maruz kaldığını görebiliyoruz. Suriye Arap Cumhuriyeti'nin vatandaşı olsalar da, geniş toplumdan zaman zaman "Bir parça Ermeni" diye bir aşağılama gelebiliyormuş ya da anneler çocuklarına sadece Ermeni oldukları için "kavgaya karışmamalarını" tembihleyebiliyorlarmış. Bu nedenle her ne kadar anavatan toprakları olmasa da ulus devletlerini bir "anne" gibi görüyorlar. Onları koruyan, kollayan, yaşadıkları bir kriz anında geri dönebilecekleri ve kendilerini koşulsuzca kabul eden bir anne...

'BİR DAHA NASIL ONLARLA YAŞAYACAĞIZ?'

Savaşın bireysel ve kolektif bir deneyim olarak tarihselleştirilmesi birbiriyle çelişebiliyor. Şimdi her anın kayıt altına alınabildiği bir deneyimde savaşın -zafer ya da yenilginin- kolektif kimlik inşa etmesi mümkün mü? Artık savaşlar eskisinden daha çok parçalıyor ve hiçbir şey kurmuyor olabilir mi?

Savaşlar, soykırımlar toprakları, halkları geçmişinden koparıyor. Bunun benzerini Türkiye'de de görmek mümkün. Kim Antep'in, Urfa'nın, Yozgat'ın ya da İstanbul'un 100 yıl önceki zenginliğine sahip olduğunu söyleyebilir? Değişim kaçınılmaz elbette ama bu bir kuraklaşma, çölleşme. Bunu Holokost sonrası Avrupa için de söylemek mümkün.

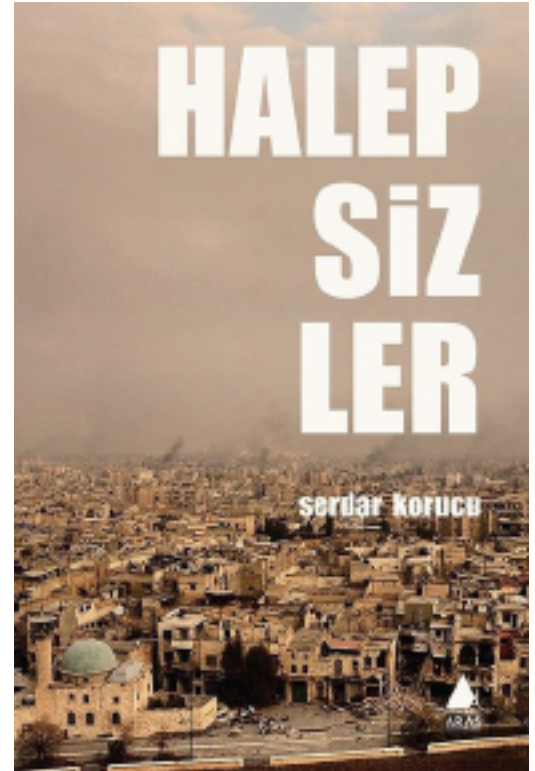
Bugün Ermenistan'da yaşayan ve Halep'e dönmeyeceğini söyleyen Halepli Ermenilerin bazılarının savı şu: "Bir daha nasıl olacak da onlarla birlikte yaşayacağız?" Onlar dedikleri Sünni Müslümanlar. Bazıları buna rağmen dönecekler ama kesin olan şey Halep'in eskisi gibi "çokkültürlü" olmayacağı, olamayacağı.

Eskiden savaş yalnız tanıkların başına geliyor

ve biz aradan zaman geçtikten sonra öğreniyorduk her şeyi. Çoğu zaman cepheden asker döndükten ya da yıkıma uğrayan yerlerden kaçan insanlar bizin yanımıza ulaştıktan sonra... Ama artık savaşın her anına tanık oluyoruz ve bu şekliyle savaş her anıyla izleyicisini de sürekli parçalıyor. Sanki bu yüzden savaş tarihsel olarak kimlik yaratma, kolektif bir iyileşme reçetesi çıkarma gücünü de yitirmiş gibi görünüyor. Felsefe eğitiminize dayanarak soruyorum bu soruyu, siz ne düşünüyorsunuz?

İlk olarak savaşın her anına “tanık” olma halimizden başlayayım. 18 yıldır gazeteci olarak görsel medyada çalıştığım için şunu söyleyebilirim ki, savaşı görüyor olmamız bizi o “tanık”lardan biri de yapmıyor, bunu yaşayan gerçek tanıkları anladığımız anlamına da gelmiyor. O nedenle tanıklar “delip geçen” trajediler, bizi “teğet” geçiyor. İzlediklerimiz film sahnesi gibi gelip geçiyor sadece önümüzden. Son dönemde sosyal medya etkili. Hem haberleşmede hem de “duyarlılıklar”ın sıklıkla ifade edilmesinde. Fakat bir özeleştirme de yapmamız gerekli. Mesela Suriye Savaşı’nda bu “duyarlılığı” yaratamadık, özellikle de çatışmaların ilk günlerinde. Arap Alevilerine yönelik katliamlar başlamıştı, çeşitli bölgelerden toplu ölüm haberleri geliyordu ancak dünyanın büyük kesimi gibi Türkiye kamuoyu da sustu. Suriye’nin gündeme gelişi mülteci nüfusunun yoğunlaşması ve IŞİD’in Kürt nüfusun ağırlıkta olduğu bölgelere özellikle de Kobani’ye dayanması ile oldu. Öncesinde sessizliğin nedeni bir “muktedir” nedeniyle değil, kendi seçimimizdi. O nedenle de hatayı yalnızca ve sadece kendimizde aramalıyız.

Savaşın getirdiklerine ve götürdüklerine gelirsek... Her savaş kendi bilançosunu beraberinde getiriyor. Suriye’de nasıl bir kimlik inşası olacak, sonrasında nasıl bir bölge ile karşılaşacağımızı kestirmek mümkün değil ancak muhakkak bir “kazanan” ve “kaybeden” olacak ve “kazanlar” bölgede yeni dönemi, yeni kimliği inşa etmeye çalışacaktır. Fakat ne inşa edilirse edilsin, yıkıntılar üstüne kurulan bu yapı geçmişi ile, yani bu savaşta yaşananlarla yüzleşmezse omuzlarında tarihin yükünü taşımak zorunda kalacak... Türkiye gibi...



Halepsizler, Serdar Korucu, 136 syf., Aras Yayıncılık, 2018.

Beatles'in ilk günlerinden bir aşk hikâyesi

Tüm dünyayı sarsan efsanevi İngiliz rock grubunun, arka planında Astrid Kirchherr ile John Lennon'un en değerlisi Stuart Sutcliffe'in bu kıyıda köşede kalmış, sessiz ama bir o kadar da derin aşk öyküsü kesinlikle okunmaya değer. Jean Cocteau'yu, Juliette Greco'yu ve Elvis Presley'i ve daha nice sanatçıyı bir arada bulabileceğiniz bu grafik roman sadece Beatles severlere hitap etmiyor, grafik roman seven bütün okurlar için de çok iyi bir tavsiye...

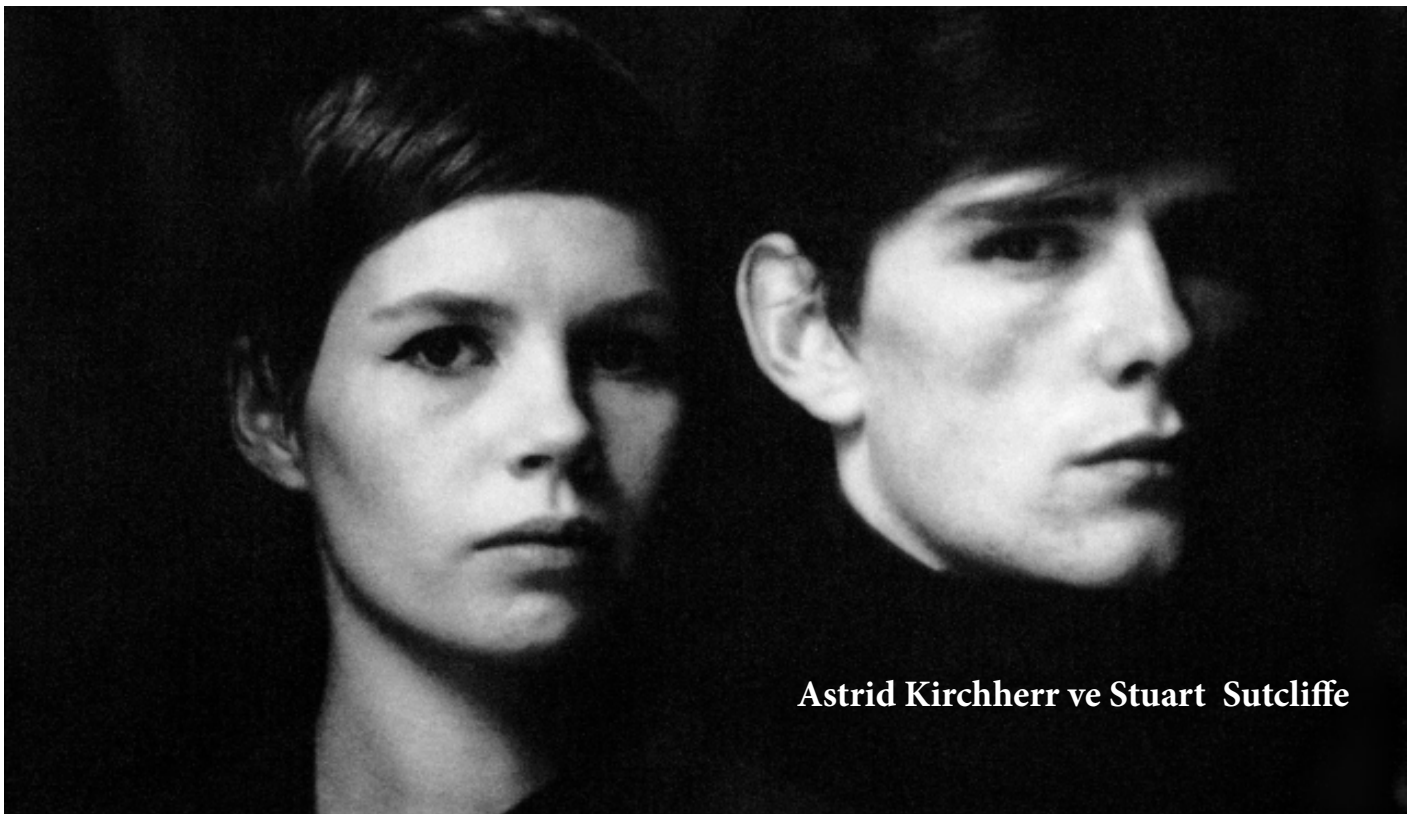


Sena Özçırpıcı

Yeraltı edebiyatın bir parçası olan çizgi romanın yetkinlik kazanmasıyla önü açılan grafik romanın son yıllarda kendine has bir okur kitlesi oluşturduğu söylenebilir. Kompleks kurgusuyla, çizgi romanın popüler dilini edebiyata yakınlaştıran, daha yavaş ve insani hikâyeler anlatan bu yeni türün kimi örnekleri de yapılan çevirilerle okurlarına ulaşıyor. Ekim 2018'de Tanıl Bora'nın çevirisiyle ve Alman Sevgili adıyla İletişim Yayınları'ndan çıkan Arne Bellstorf'un Baby's in Black'i türünün en iyi örneklerinden biri. İlk grafik romanı Acht, neun, zehn ile 2005'te Frankfurt Kitap Fuarı kapsamında yılın en iyi genç yeteneğine verilen Sonder-

mann Ödülü'ne layık görülen Bellstorf, bu romanında ise okuyucularını efsanevi rock grubu The Beatles ile buluşturuyor. Kısacık ama bir o kadar da yoğun ve samimi olan bu aşk hikâyesiyle Beatles'ın ilk dönemlerine ve Hamburg'a doğru bir yolculuğa çıkıyoruz. 1960'lar, Fransız varoluşçuluğu, Sartre'dan Chuck Berry'e hatta Paolozzi'ye kadar simsiyah ve olduğu gibi...

Hikâyeye bakacak olursak, Beatles denilince akıllara gelen daima neşeli, çok yetenekli dört "cool" Liverpoollu oğlanın hikâyesi yerine; trajik, insanın içini burkan bir sürü talih-sizlikler silsilesiyle karşılaşıyoruz. Beatles grubunun hikâyesi 1962-66 ve 1967-70 yılları olarak iki döneme ayrılabilir ve Beatles ruhunun oluşmasında bu ilk dönem çok önemlidir. Liverpool'dan Hamburg'a gelen grupta John Lennon, George Harrison, davulda Pete Best ve basta John'un en yakın arkadaşı Stuart Sutcliffe vardır. John Lennon, aksi ve biraz kavgacı bir karakter olarak lafını hiç esirgemez, grubun en sivri dilli üyesidir. Ancak bir o kadar da vefalı ve arkadaşlarına düşkündür. Sanat okulunda tanıştığı ve kısa zamanda dost olduğu Stuart Sutcliffe, olağanüstü çekiciliğiyle James Dean'i andırır. Aslında sanatla ilgilenmek istediği halde en yakın arkadaşı John'un isteğini kıramaz ve grupta yer alır. Hamburg'ta her kesimden insanın geldiği, her gece kavganın ve gürültünün hiç eksik olmadığı, ucuz bir genelev mahallesinde çalmaya başlarlar. Güzeller güzeli, yetenekli fotoğrafçı Astrid Kirchherr'in de yolu bir gün grafiker arkadaşı Klaus Voorman ile bu mahalleye düşer. Artık esas hikâye başlamıştır... Bellstorf'un dili ustalıkla kulla-



Astrid Kirchherr ve Stuart Sutcliffe

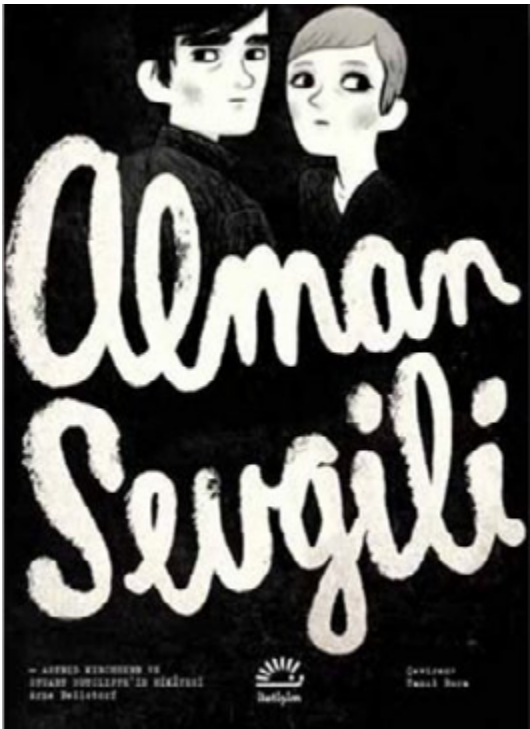
nıp, dönemin gençliğini sansürsüz ve bir o kadar da doğal bir şekilde aktardığını görürüz. İnce bir ironi, yerinde ve tatlı kelime oyunları ile taşı gediğine koyar. John'un küfürleri, George'un sert üslubu ve Stu'nun romantik dili, Bellstorf'un simsiyah çizgileriyle, tüm tezatlıklara rağmen tam yerine oturur. Diyalogsuz sayfalarda ise kareler kelimelere ihtiyaç bırakmadan her şeyi olanca netliğiyle anlatır.

İLK GÖRÜŞTE AŞK VE BELLSTORF'UN ÜSLUBU

Bellstorf'un sade ve net çizimleri, karakterlerin mimiklerini, bakışlarındaki ufak detayları kolayca görmemizi sağlıyor. Aynı zamanda dili de ustalıkla kullanan Bellstorf, etkili diyaloglarıyla da okuru kendisine çekiyor. Örneğin Stu ve Astrid'in ilk karşılaşmalarından sonra birbirlerinden ne kadar etkilendiğini karelerden görüyoruz. Buna ek olarak, Astrid'in şu sözleri durumun çarpıcılığını iyi açıklıyor: "Zihnimde kurmuş olduğum imgeler bir anda kayboldular ve yerlerini yeni bir şey aldı. O çehreleri sahnede gördüğüm andı bu... Önce John, sonra sırayla ötekiler... Sonra Stuart bana doğru döndü işte, daha önce Klaus'ta arayıp durduğum şey vardı onda ve o 'şeyi', onu gördüğüm anda fark ettim... Bulmuş olduğuma inanmadığım bir şeydi o." Astrid'in tam olarak ne hissettiğini ilk okuduğumuzda anlarız ve o his bize de geçer çünkü her şey çok çıplaktır, olduğu gibidir. Bellstorf, ilk görüşte aşkı o kadar iyi aktarır ki, 'o şey'i biz de bulmuş kadar oluruz.

Dönemin diğer sanatçılara da değinen Bellstorf, ara ara atıflarda bulunarak tüm bunları hikâyenin akışına yediyor. Böylece biz de o dönemin havasına girebiliyoruz. '60 kuşağı gençlerinin dönemini, kavgalarından en ihtirashlı aşklarına kadar olduğu gibi yansıtan Bellstorf'un bu net ve doğal üslubu, siyah-beyaz tarzıyla birleşince 1960'ların varoluşçuluğunu, melankoliyi, çok da yolunda gitmeyen işleri ve her şeye rağmen tüm yoğunluğuyla yaşanan aşkları olduğu gibi önümüze koyuyor.

Tüm dünyayı sarsan efsanevi İngiliz rock grubunun, arka planında Astrid Kirchherr ile John Lennon'un en değerlisi Stuart Sutcliffe'in bu kıyıda köşede kalmış, sessiz ama bir o kadar da derin aşk öyküsü kesinlikle okunmaya değer. Jean Cocteau'yu, Juliette Greco'yu ve Elvis Presley'i ve daha nice sanatçıyı bir arada bulabileceğiniz bu grafik roman sadece Beatles severlere hitap etmiyor, grafik roman seven bütün okurlar için de çok iyi bir tavsiye...



Alman Sevgili, Arne Bellstorf, çev: Tanıl Bora, 208 syf., İletişim Yayınları, 2018.



Çocuk ölümlerinden medet uman kutsallıklar

Yahudi annenin kurtarmak için çırpındığı kız çocuğunun kanı, Adolf Eichmann'ın üniformasının eteklerine sıçramıştı. Filistinli Arap kadının sırtındaki bebeğin kanı ise Orta Doğu'nun binlerce yıldır buna benzer cinayetlerle kınalanmış toprağına bile ulaşamıyor bir türlü. Buna rağmen, "balçık toprak ıslak ve kırmızıydı." Kirletecek bir Yahudi üniforması veya aydınlık zemin bulamayan bebeğin kanı, Zeev Feinberg'in beyninin ve yüreğinin patikalarında uğuldamaya başlıyor bir süre sonra.

Sefa Kaplan

İlkinde Dachau Kampı'nda kazılan bir çukurda kaderlerini bekleyen binlerce Yahudi'den biri olan bir kadın var karşımızda. "Hiç değilse onu esirgeyin" dercesine, çukurun iki tarafında silahlarına mermi süren askerlere doğru uzatıyor kucağındaki çocuğu. Kampın iğrenç şartları dolayısıyla teninin rengiyle birlikte gözlerinin ışıltısını da çoktan yitirmiş üç veya dört yaşlarında kıvrık saçlı bir kız çocuğu bu. Yılışık gülüşleriyle ölümü bile çirkinleştiren Alman askerlerinden birinin silahından çıkan kurşun önce çocuğun zayıf bedenine giriyor, arkasından da anneye. Çocuktan sıçrayan kan ise

çukurun başında diğer subaylarla birlikte katliamı izleyen Adolf Eichmann'ın pırıl pırıl üniformasına sığıyor hiç gereği yokken! Eichmann, manzaraya ve masumiyete tamamen aykırı bembeyaz bir mendille silmeye çalışıyor üniformasını kirleten çocuğun kanını. Bu kadar muazzam bir yeryüzünü, varlığıyla ve varolma biçimiyle çoktan kirlettiği bir an olsun gelmiyor aklına. Zira, vatanına yürekten bağlı bir insan sıfatıyla görevini yaptığını düşünüyor sadece. "Deutschland Deutschland über alles..." diye mırıldanıyor belki de diğerleriyle birlikte!

İkincisinde ise hadise Avrupa'ya hayli uzak bir coğrafyada, Filistin'de kaydediliyor utanç tarihlerine. Bu kez bir Yahudi milis var silahın arkasında. Dağların gölgeli taraflarına gizlenerek nişan aldığı noktada da, sırtına sardığı küçücük çocuğuyla Filistinli bir anne göze çarpıyor hemen. Nietzsche tarzı bıyıklarıyla kasabadaki Yahudi kadınları kasıp kavuran Zeev Feinberg, on altı yaşındaki gencecik kadının sırtında bomba bulunduğunu düşünüyor ilkin. Silah sesiyle birlikte karanlık gecede patlayan incecik çığlık birdenbire kesilince, bulunduğu siperden fırlayıp öldürdüğü anne ve bebeğin başında buluveriyor kendisini. Kadının sırtına sardığı battaniyenin içinden minik bir çocuk eli görünüyor. "Bir an için, yalnızca bir an için çocuğun parmaklarının oynadığını" sanıyor üstelik; daha açık bir ifadeyle, yürekten temenni ediyor aslında bunu. Kurşunun önce çocuğun, arkasından da annesinin bedenini delip geçtiğini de işte o zaman algılıyor Zeev Feinberg. "Toprak ölü kızı göğsünde taşıyordu, ölü kız da sırtında ölü bir bebeği."

Yahudi annenin kurtarmak için çırpındığı kız çocuğunun kanı, Adolf Eichmann'ın üniformasının eteklerine sıçramıştı. Filistinli Arap kadının sırtındaki bebeğin kanı ise Orta Doğu'nun binlerce yıldır buna benzer cinayetlerle kınalanmış toprağına bile ulaşamıyor bir türlü. Buna rağmen, "balçık toprak ıslak ve kırmızıydı." Kirletecek bir Yahudi üniforması veya aydınlık zemin bulamayan bebeğin kanı, Zeev Feinberg'in beyninin ve yüreğinin patikalarında uğuldamaya başlıyor bir süre sonra. Bir de, ekşi süt ve çürük portakal kokusu sınıyor üzerine. Kokunun giydiklerinden gelme ihtimaline karşı üzerindeki defalarca yaktığı hâlde silinmeyen bir koku bu, giderek rüyalarını da teslim alan bir koku. Rüyalarını da yakacak kabiliyeti yok ya!

Eichmann, uykularında ne yapıyordu bilmiyoruz ama, Zeev Feinberg, "Kendini sıcak, kanlı bir sütün içinde boğulurken görüp uyanıyor uykularından." Asırlardan beri bir kaçış yahut sığınma imkânı bağışlayan uyku, Feinberg'in kâbusu artık. Bu yüzden, uykuyu da, uykuya hasret gecelerini de bıyığının bir köşesine iliştirip vazgeçiyor her şeyden. Fa-

'Yahudi annenin kurtarmak için çırpındığı kız çocuğunun kanı, Adolf Eichmann'ın üniformasının eteklerine sıçramıştı. Filistinli Arap kadının sırtındaki bebeğin kanı ise Orta Doğu'nun binlerce yıldır buna benzer cinayetlerle kınalanmış toprağına bile ulaşamıyor bir türlü. Buna rağmen, "balçık toprak ıslak ve kırmızıydı." Kirletecek bir Yahudi üniforması veya aydınlık zemin bulamayan bebeğin kanı, Zeev Feinberg'in beyninin ve yüreğinin patikalarında uğuldamaya başlıyor bir süre sonra.'

**'Hannah Arendt'in
Kötülüğün Sıradanlığı
kitabını okuyanlar, onun
The New Yorker adına
Eichmann davasını
izlemek üzere Kudüs
yollarına düştüğünü de
hatırlayacaktır mutlaka.
Ahlâkî bir bütünlükten
yana olan Arendt, dünyayı
derinden etkileyen büyük
kötülüklerin, esasen iyilik
ve kötülük kavramları
üzerinde hiçbir zaman
düşünmemiş Eichmann
gibi sıradan insanların
eseri olduğunu söylüyordu
her zamanki titizliğiyle.'**

kat annesiyle birlikte kurşunlanan çocuğun yol açtığı ekşi süt ve kan kokusu gitmiyor burnundan. Kabalıklarıyla bütün bir kasabayı, bütün bir gemiyi, nihayet varlığının ulaştığı her yeri tedirgin eden Feinberg, derisini soyma pahasına yıkanıyor üst üste. Nafile. Ekşi süt kokusunu hiç tatmamış bebeğin masum görüntüsü bir saniye bile eksilmiyor zihin niyetine taşıdığı cina-yet cibinliğinden...

İlk paragrafta anlatılanlar, 2018 yapımı Operation Finale fil-minden. Filmin eksenini teşkil eden Adolf Eichmann'ın da yaratıcıları arasında yer aldığı Finale Solution / Nihâî Çözüm çağrışımlarına yol açmak amacıyla böyle bir ismin tercih edildi-ği ortada. Zaten filmde de sık sık kullanılıyor bu kavram. Chris Weitz'in yönettiği film, sinema açısından son derece vasat olsa da, Eichmann'ın Buenos Aires'te nasıl yakalanıp İsrail'e götü-rüldüğünü merak edenler varsa eğer, tatmin edici biyografik bilgiler barınıyor planların arasında. Oscar Isaac'ın hayatiyet kazandırdığı ünlü Mossad ajanı Peter Malkin yerli yerine otur-muş olsa da, Adolf Eichmann'ı canlandıran Ben Kingsley için aynı şeyi söylemek son derece zor. Sorun, Ben Kingsley'de yahut oyunculuğunda değil elbette. Dünyanın bütün iyi yönetmenleri bir araya gelse, başından düşmek üzere olan perukla burnundan düşmek üzere fırsat kollayan gözlük arasında çırpınan Ben Kin-gsley'den Eichmann yaratmayı başaramazdı büyük ihtimalle. Artık botoks mu detoks mu olduğunu bilemeyeceğim müdaha-leler yüzünden, Kingsley'in o anlamlı suratının ne hâle geldiğini ise ne siz sorun ne de ben söyleyeyim...

Hannah Arendt'in Kötülüğün Sıradanlığı kitabını okuyanlar, onun The New Yorker adına Eichmann davasını izlemek üzere Kudüs yollarına düştüğünü de hatırlayacaktır mutlaka. Ahlâkî bir bütünlükten yana olan Arendt, dünyayı derinden etkileyen büyük kötülüklerin, esasen iyilik ve kötülük kavramları üze-rinde hiçbir zaman düşünmemiş Eichmann gibi sıradan insan-ların eseri olduğunu söylüyordu her zamanki titizliğiyle. Bu bakımdan, Eichmann'ın savunmasının filme eklenmesiyle oluşturulan diyaloglar, bir kez daha haklı çıkartıyor Arendt'i. Hiçbir savaş kuralına riayet etmeyen Naziler tarafından öldü-rülen kızkardeşi Fruma ve üç yeğenin intikamını alma fir-satının nihayet önüne düştüğünü düşünen ve bu yüzden daha da keskinleşen Mossad ajanı Peter Malkin ile SS Yarbayı Adolf Eichmann arasındaki o kırılğan çizgi ise bir başka ruh sefaleti-nin göstergesi sanki. Zira, Eichmann, bütün savunma boyunca ısrarla tekrarlayacağı gibi, hiçbir zaman suçlu kabul etmiyor kendisini. Tersine, şimdi Peter Malkin nasıl İsrail hükümetinin omuzlarına yüklediği görevi yerine getirmeye çalışıyorsa, o da Alman hükümetinin verdiği emirleri uygulamıştır sadece.

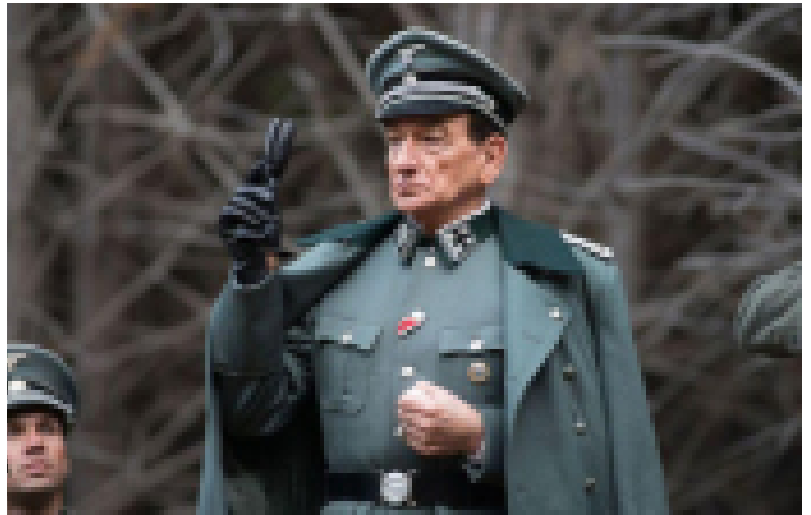
Diğer katile yani Zeev Feinberg'e gelince, o henüz herhangi bir filmin değil, Ayelet Gundar-Goshen'in gerçekten etkili, ger-

'Zira, Ayelet Gundar-Goshen'in Zeev Feinberg'in yanına ustalıkla iliştirdiği Yaakov Markoviç'le birlikte Bella mevcut bir de. Siz bakmayın romanın Markoviç'in ismini taşımasına, metnin çöpünü ve çapağını çiçeklendiren Sonya, Bella ve Rahel'in esirgenmesi ihmal edilmiş varolma biçimleri aslında.'

çekten donanımlı romanı, Bir Gece, Markoviç'in kahramanı. (Son zamanlara bu kadar nitelikli bir metin okuduğumu hatırlamıyorum doğrusu.) Gabriel Garcia Marquez'in Yüzyıllık Yalnızlık ismiyle tarih şeritlerine kaydettiği bitip tükenmeyen yorgunluklara ve yeniden dirimlere kapı aralayan olağanüstü kitabında Albay Aureliano Buendia karakteri vardır ya, onu, Güney Amerika'nın savanları sarsan fırtınasından yahut üç ay süren kurbağa yağmurundan ayıklayıp Orta Doğu'nun tozlu topraklı ara sokaklarına bırakın usulca. Karşınıza birkaç yıl sonra Zeev Feinberg türünden birinin çıkıvermesi, çok da şaşırtıcı olmayacaktır galip ihtimalle...

En azından, esasen Klinik Psikolog olan Ayelet Gundar-Goshen'i şaşırtmadığı ortada. 1982 doğumlu yazarın, bu kadar derin bir birikimi ne zaman edindiğini tasavvurda zorlanmam da, metnin izlediği yörünge, yaratıcılıkları dillere destan mühim muharrirlerimizin nerelerde cücüklenip nerelerde böceklediğini ufkumuza bütün sarahatiyle yerleştirmesi açısından ayrıca önemli. Zira, Ayelet Gundar-Goshen'in Zeev Feinberg'in yanına ustalıkla iliştirdiği Yaakov Markoviç'le birlikte Bella mevcut bir de. Siz bakmayın romanın Markoviç'in ismini taşımasına, metnin çöpünü ve çapağını çiçeklendiren Sonya, Bella ve Rahel'in esirgenmesi ihmal edilmiş varolma biçimleri aslında. Yoksa, Feinberg'in dominantlığına karşılık son derece silik bir karakter olan Markoviç'in peşine takılsak, yırtık haritalara nasıl çengelli iğne yetiştirebilirdik ki? Bir de Avraham Mandelboim var ki, onun için ayrı bir deneme yazılsa yeridir sahiden de.

Adolf Eichmann, "Deutschland Deutschland über alles..." duygusunu inciten yahut incitme ihtimali bulunan bütün unsurları, sadece Almanya'nın değil, Avrupa'nın dışına sürmek amacıyla birbirinden etkili çözümler geliştirirken, varlığını hücre hücre kuşatan bir tutkunun yörüngesine sahip çıkıyor görüldüğu kadarıyla. Tutku konusu gündeme geldiğinde, Freud bile kanepenin arkasına gizlenip 'saplantı' türünden



kolaylıkların köşesine sığıyor nedense. Adolf Eichmann'ı yahut adaşı Adolf Hitler'i tutkularıyla açıklamaya kalkışmak, hayli hafifletici bir yöntem olurdu hiç kuşku yok ki. 'Saplan-tılı insanlar' kategorisi, bu bakımdan çok daha güvenli ve çok daha kullanışlı bir liman.

Oysa, Bir Gece, Markoviç'teki bütün kadınlar ve erkekler tutkularından ibaret ince detaylar hâlinde çıkıyor karşımıza. Akdeniz kıyılarını öfkesiyle tutuşturan Sonya mesela yahut dönüp bir kez olsun yüzüne bakmayan Bella'ya bağlılığını savaşların dehşetine rağmen sürdüren Markoviç ya da Sonya'nın teninin kokusunu Tel Aviv'e yaymak istercesine evinin odalarını portakallarla dolduran Irgun Komutan Yardımcısı Efraim mesela. Bir süre sonra, Mossad ajanı Peter Malkin gibi Avrupa'da Nazi avına çıkan Zeev Feinberg ise bambaşka bir tutku abidesi zaten.

Filistin topraklarında 40'ların hemen başında yaşanan ilk savaş, sadece üç erkeğin değil, üç kadının hayatla kurmaya çalıştığı mahiyeti belirsiz tutkuları da derinden sarsıyor kolayca tahmin edilebileceği gibi. (Erkek eksikliklerinin aynaya yansımından ibaret bulunan bütün savaşların kadınlar üzerinden yürütülmesi ve belki de bu yüzden en fazla kadınları örselemesi, hiçbir savaş tarihçisinin kalemmini gücendirmiyor galiba!) Tahmin edilemeyen, Sonya, Bella ve Rahel'in direnç kabiliyeti sadece. Bir parça şair olan Rahel yarı yolda tökezlese de, kocası Avraham Mandelboim dahil hiç kimse, zerre kıvılcım eksilmez o direncin niteliğinden. Üç kadının üç çocukla yapayalnız kalmışlıklarının gidip bir çocuk cinayetine bağlanması bile tek başına yeterince çarpıcı bir unsur zaten.

Feinberg'in, sırtında çocuğunu taşımak ve Arap olmak dışında hiçbir suçu bulunmayan Filistinli gencecik anneyle bebeğini öldürmesi ile Nazilerin, Yahudi olmak dışında hiçbir suçu bulunmayan anne ile çocuğunu öldürmesi arasında, ilahiyat veya ruhiyat bakımından hiçbir fark yok tabii ki. Çocuk ölümlerini kendine cibinlik kılan hangi savaş yahut mücadele yöntemi haklı olabilir ki? Çocuk ölümlerinden medet uman, çocuk ölümleri üzerinden milletlerin ve milliyetçiliklerin büyüyebileceğini hesaplayan, iktidar biçimlerini çocuk ölümlerine yaslanarak sürdürebileceğini sanan kut-sallıklar, hangi dağın yamacında yerleştiriyor acaba ovaların çiçek sarısı solgunluğunu?

Filmde, bütün o ölümlere rağmen dirimi hatırlatan bir çocuktur gene de, annesinin karnında büyüyen ve yeryü-züyle tanışmayı bekleyen bir çocuk. Yönetmen Chris Weitz, Mossad ajanı Peter Malkin'in sevgilisi olan ve Eichmann'ın kaçırılmasında mühim bir rol üstlenen Dr. Hannah (Mélanie

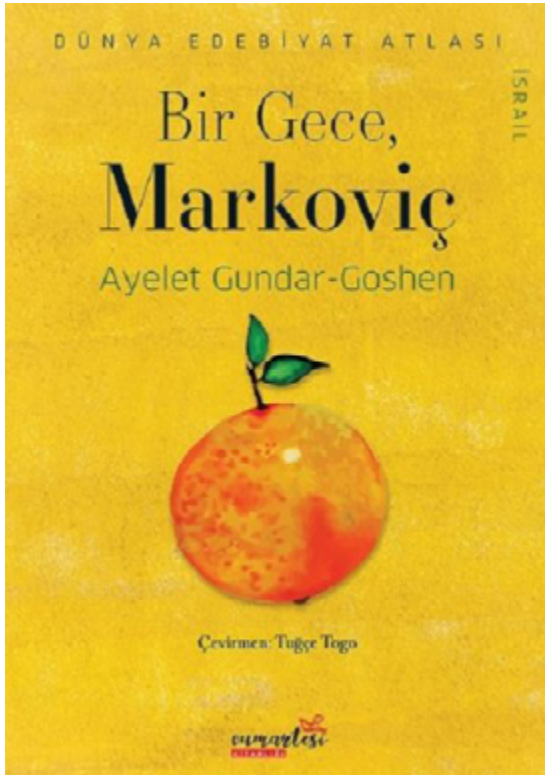
'Feinberg'in, sırtında çocuğunu taşımak ve Arap olmak dışında hiçbir suçu bulunmayan Filistinli gencecik anneyle bebeğini öldürmesi ile Nazilerin, Yahudi olmak dışında hiçbir suçu bulunmayan anne ile çocuğunu öldürmesi arasında, ilahiyat veya ruhiyat bakımından hiçbir fark yok tabii ki. Çocuk ölümlerini kendine cibinlik kılan hangi savaş yahut mücadele yöntemi haklı olabilir ki? '

Laurent) üzerinden müjdeleyecektir bunu bize. Eichmann'ın yargılandığı mahkemede, ön sıralarda oturan Hannah hamiledir çünkü. Üstelik, söz konusu hamilelik, Eichmann'ın bakışlarını izleyen kameranın o yöne odaklanmasıyla bir kez daha raptiyelenecektir zihnimizin çerçevesi çıtalardan müteşekkil çekim alanına. Belki bir umuttur bu, belki bir devamlılık, belki de Yunus Emre'nin, "Bir ölür bin doğarız / Dünya bizden usanası" mısralarının ışık tuttuğu türden bir başka savunma değirmeni. Bu direnişe gönül veren insanların, çocuk cinayetleriyle tarihe ayrıca kaydedilmesi, Chris Weitz kadar İsrail devletini de ilgilendirmiyor anlaşıldığı kadarıyla.

Kitaptaki çocuklar bu yüzden önem kazanıyor zaten. Zira, üç kadının doğurduğu üç çocuğun kaderi, coğrafyayı bütünüyle sarıp sarmalayan trajediye dönüşüyor bir süre sonra. Üç çocuğun babasının da "baba" diye seslendikleri kişiler olmaması değil tabii ki bunun temel sebebi. (Her zaman söylediğim gibi, bir çocuk, birkaç damla spermden çok daha fazla, çok daha anlamlı, çok daha derin bir yaratıktır.) Çocukların kaderinin, cinayetlerin günü birlik alışkanlıkların yerini alan aldırışsızlıklara düğümlemesi esas sorun. Zira, hasbelkader o iklimin koordinatlarını belirleyenler, çocuk ölümlerini zerre umursamıyor ve tıpkı Adolf Eichmann gibi beyaz bir mendille temizleyebileceklerini sanıyorlar haritanın tam orta yerine bulaşan kan lekelerini...

Ve kitabın sonlarına doğru, bir çocuk daha çıkıyor karşımıza. Hem Goethe'ye hayran olan hem de on yaşındaki Yahudi çocuklara tecavüzden çekinmeyen Hermann Ungrat'ın sarışın, mavi gözlü pırıl pırıl Aryan dört yaşındaki kızıdır bu. Zeev Feinberg, Ungartı kemeriyle boğan arkadaşı Yanoş'un çocuğu da öldürmesini, bütün varlığını ortaya koyarak engelliyor. Yazarın ifadesiyle, "Olur da ölü anne ve bebeğin hayali uzak bir ara sokakta birdenbire karşısına çıkarsa, hemen kollarındaki bebekle onlara doğru dönecekti ve hayaletler hemen kaçışacaktı. Bu bebek onun kefaretiydi."

Acaba?



Bir Gece, Markoviç, Ayelet Gundar-Goshen, çev: Tuğçe Togo, 332 syf., Cumartesi Kitaplığı, 2018.

Bir At Bara Girmiş: İroninin yıkıcı gücü

Şimdi ile geçmiş arasında gidip gelen, gücünü ironiden alan toplumsal eleştirinin dozunu her sayfasında yükselten Bir At Bara Girmiş romanı kurgusuyla göz dolduran bir kitap.

Hüseyin Bul



'Kitap, seyirci için "bomba" esprilerin peş peşe yağmasıyla çok hızlı başlıyor, bu esprilerin tamamına yakını kendisini izlemeye gelenlerle alay ederek çıkarırken, neredeyse bu şakalardan nasibini almayan kimse kalmıyor. Seyirci, annesi, babası, kendisi, İsrail, Araplar, ordu, askerler...'

Türkiye'deki en tanınmış ve iyi stand-up'çi kimdir desem, her halde ezici bir çoğunlukla aynı kişinin ismi öne çıkar. Peki, bu komedyenin sahnede her şeyle alay edip diline dolayarak espriler üretebilme becerisine sahip olup olmadığını sorsam? Becerebileceği konusunda kimsenin tereddüt edeceğini sanmam ama soruları çoğaltır da işi cesaret edebileceği konusuna getirirsek elbette az önceki çoğunluktan eser kalmayacaktır. Meselenin can alıcı noktası, komedyenin ya da stand-up'çinin nelere cesaret edeceği, neleri diline dolayacağı, kimlerle alay edebileceğinin sınırları önemli ama daha da önemlisi, bunu yaparsa başına nelerin gelebileceğini bildiği için geri adım atması. Çok değil, yirmi, yirmi beş yıl öncesinde sahnelerde, ekranlarda, kabarelerde dönemin önemli sanatçıları, komedyenleri her şeyi eleştirebilme özgürlüğüne ve rahatlığına sahiplerdi. Cumhurbaşkanı'nı programına çağırıp da taklidini yapan komedyenler vardı, öyle siyasi ve kültürel iklimdeydik.

Bir At Bara Girmiş romanı da bir stand-up'çinin bir akşam sahnede neler anlattığı üzerine kurgulanmış. 'Hayatımı anlatsam roman olur' klişesini David Grossman stand-up'çiya yükleyerek sahnede denemiş ve olmuş. Dovaleh adında gözlüklü, bacaksız ve paspal birinin İsrail'in Natanya şehrinde, ağustos ayında bir gece kulübünde sahneye çıkmasıyla başlıyor roman. Kırk yıl önceki arkadaşları bölge mahkeme eski yargıcı olan Avishai Lazar'ı gösterisini izlemesi için telefonda ikna etmesinden sonra roman yargıcın ve Dovelah'ın anlatımlarıyla ilerliyor. Yargıç romanın sonuna kadar neden ısrarla çağrıldığını anlayamıyor. Gösteriyi izlerken gözlemlerini aktarması romanın bel kemiğini oluşturuyor zira mekânın atmosferini okuyucuya hissettiren yargıcın dili oluyor. Gerilimi, heyecanı, coşkuyu, çöküşü seyircilerden ve Dovelah'tan okuyan, anlatan yargıç kulüpteki nabzı çok iyi yakalıyor.

Kitap, seyirci için "bomba" esprilerin peş peşe yağmasıyla çok hızlı başlıyor, bu esprilerin tamamına yakını kendisini izlemeye gelenlerle alay ederek çıkarırken, neredeyse bu şakalardan nasibini almayan kimse kalmıyor. Seyirci, annesi, babası, kendisi, İsrail, Araplar, ordu, askerler...

"Neden gelmem için o kadar ısrar etti ki? Kendi kendisini incitmekte bu kadar başarılıyken başkasına neden gerek duyduğunu merak ediyorum." (sf.16) Buradan kitabın bir günah çıkarma ayinine doğru yol alacağını ipuçlarını okuyucuya veriyor yazar.

"İnsan planlar yapar, Tanrı ise ona kelek atar." (sf.42) diyerek eleştirilerinin işaret fişğini yolluyor okuyucunun gök kubbesine doğru. Savaş karşıtlığı ve vicdan muhasebesini de sahnedekine şu sözlerle söyletiyor:

"Bir dakika, yeni yerleşimlerden mi geldiniz? İyi de siz buradaysanız Arapları dövecek kim kaldı oralarda?"

Aslında İsrail devletine de ince bir göndermedir aynı zamanda.

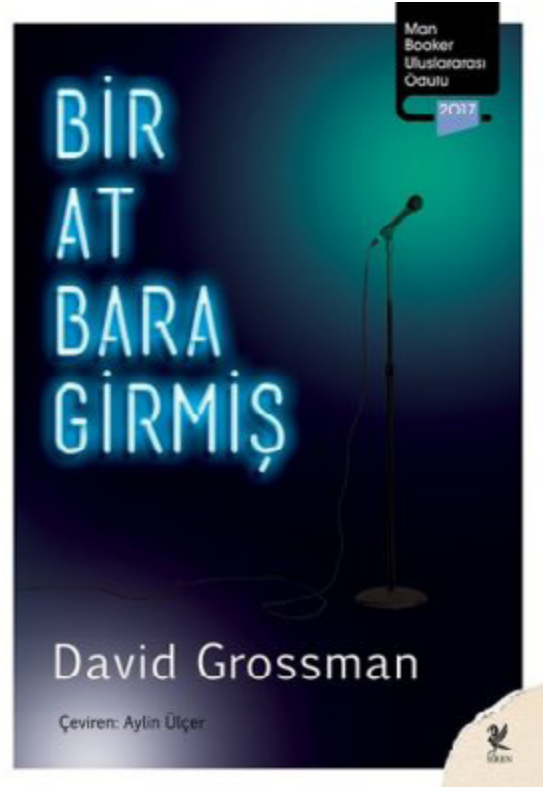
“Yetmedi mi? Hiç sorun değil! Buyurun size bir dönüm daha, buyurun size bir keçi daha, isterseniz bütün bir keçi sürüsünü alın, yeter ki siz isteyin, koca sığır sanayi feda olsun size, isterseniz bütün ülkeyi alın! Doğru ya aldınız zaten!” (sf. 57)

Auschwitz kampının meşhur doktoru Josef Mengele’yi diline dolamak için ailesini sahnede malzeme etmekten çekinmeyen bir stand-upçının seyircinin sıkılmasına inat eski anılarından oluşan gerçek bir hikayeyi sonuna kadar götürme azmi sahnede kan kaybetmesine sebep olurken okuyucuyu meraklandırıyor.

Şimdi ile geçmiş arasında gidip gelen, gücünü ironiden alan toplumsal eleştirinin dozunu her sayfasında yükselten Bir At Bara Girmiş romanı kurgusuyla göz dolduran bir kitap.

“Egosundan atlayıp IQ’sunun üstüne düşer!” (sf. 118) diye eleştirdiği İsrail askerlerine lafını esirgemezken, İsrail’i çevreleyen Arap devletlerine de, nasıl da kendi kendileriyle uğraşıyorlar diyerek kantarı terazide tutmaya gayret ediyor. Sık sık babasından dayak yediğini anlatan Dovelah’ın sahnede sıkışıkça gösterisinin arasına serpiştirdiği fıkralar da kurtarmıyor ve birçok seyirci terk ediyor gösteriyi. Oysa sıkıcı olan gerçek hikâyenin sürprizi sonundadır.

2017 Man Booker ödülü de alan kitabın kapağı oldukça isabetli ve “temiz iş” olmuş. Kitaba ismini verense, stand-upçının seyirciyi elinde tutmak için anlattığı kötü, kısa bir fıkradan geliyor.



Bir At Bara Girmiş, David Grossman, çev: Aylin Ülçer, 216 syf., Siren Yayınları, 2018.

ETKİNLİK

SERTAB ERENER

11 Ocak 2019

Saat: 22:30

Dorock XL Beşiktaş,
İstanbul**CLOSER- SEVGİ
NEDEN YETMEZ**

18 Ocak 2019

Saat: 20:30

Profilo Kültür Merkezi,
İstanbul**HAGGARD**

20 Ocak 2019

Saat: 21:30

IF Performance Hall
Beşiktaş,
İstanbul**ARIADNA
CASTELLANOS**

25 Ocak 2019

Saat: 20:30

İş Sanat Konser Salonu,
İstanbul

ETKİNLİK

LEVENT YÜKSEL

29 Ocak 2019

Saat: 21:00

Zorlu PSM,

İstanbul



MARK ELIYAHU

01 Şubat 2019

Saat: 20:30

Zorlu PSM,

İstanbul

UTE LEMPER

09 Şubat 2019

Saat: 21:00

Zorlu PSM,

İstanbul



WOODEN SHJIPS

16 Mart 2019

Saat: 22:30

Salon İKSV,

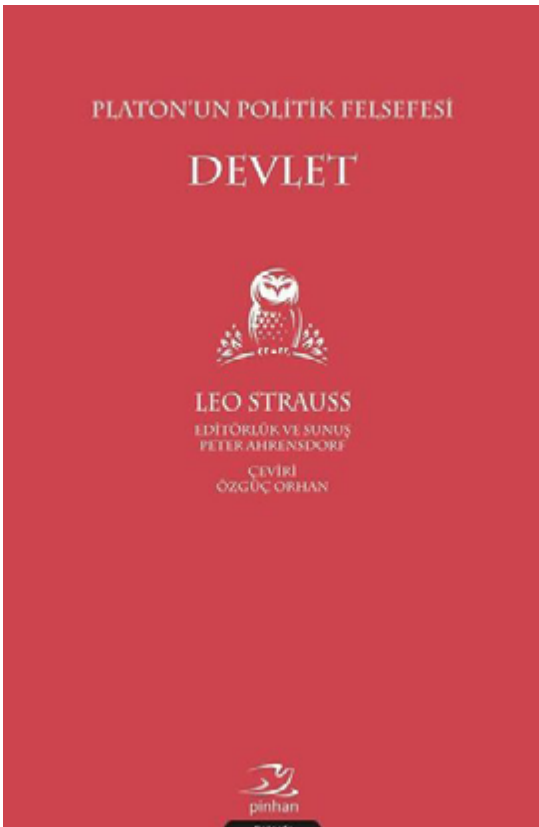
İstanbul

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



Dava: Sokrates'ten O. J. Simpson'a Yargılamanın Tarihi

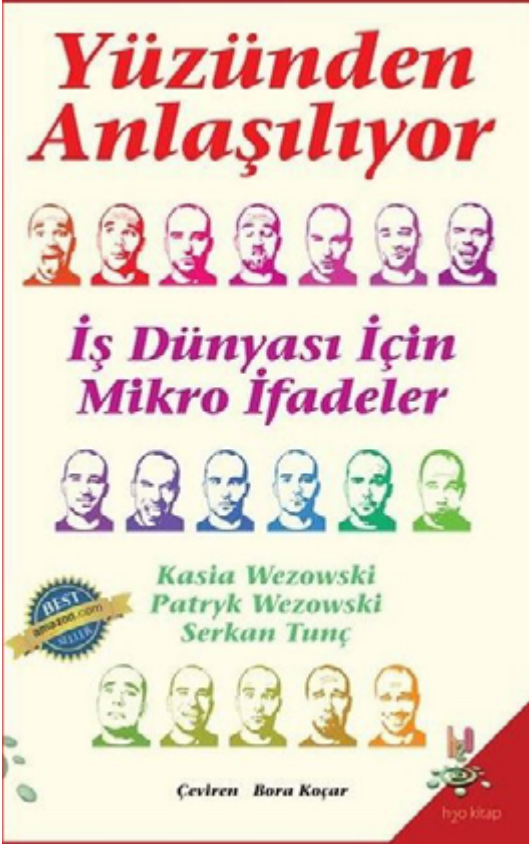
Yazar: **Sadakat Kadri**
 Çevirmen: **Gökhan Arıkan**
 Yayınevi: **Kolektif Kitap**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **552**



Platon'un Politik Felsefesi: Devlet

Yazar: **Leo Strauss**
 Çevirmen: **Özgüç Orhan**
 Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
 Baskı Sayısı: **1. Basım**
 Sayfa Sayısı: **440**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



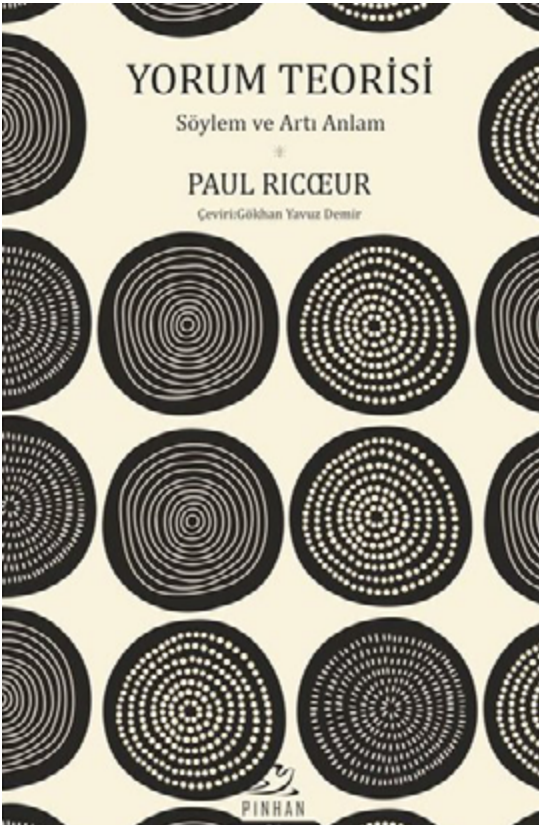
Yüzünden Anlaşıyor

Yazar: Kasia Wezowski , Patryk Wezowski , Serkan Tunç

Yayınevi: h2o Kitap

Baskı Sayısı : 1. Basım

Sayfa Sayısı : 144



Yorum Teorisi-Söylem ve Artı Anlam

Yazar: Paul Ricoeur

Çevirmen: Gökhan Yavuz Demir

Yayınevi: Pinhan Yayıncılık

Baskı Sayısı: 1. Basım

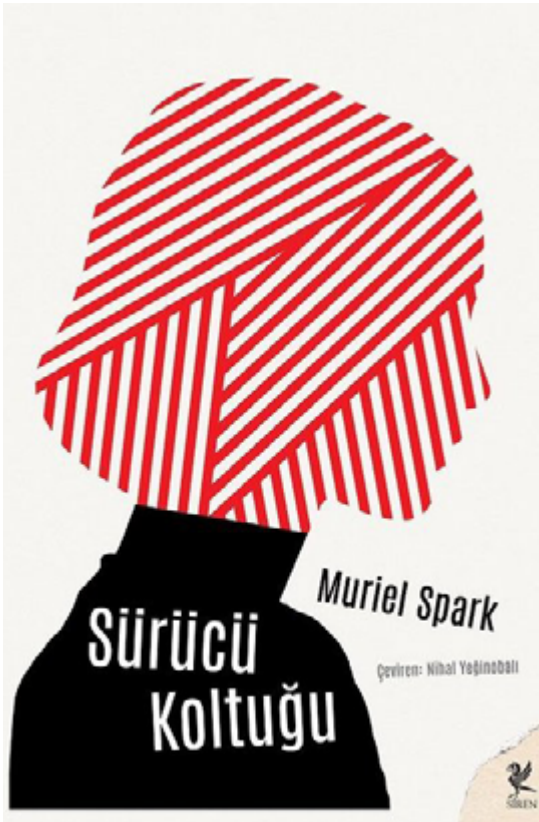
Sayfa Sayısı: 112

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



Susan Sontag Entelektüel Bir Roman

Yazar: Daniel Schreiber
 Çevirmen: Gözde Serteser
 Yayınevi: Everest Yayınları
 Baskı Sayısı : 1. Basım
 Sayfa Sayısı : 316



Sürücü Koltuğu

Yazar: Muriel Spark
 Çevirmen: Nihal Yeğinobalı
 Yayınevi: Siren Yayınları
 Baskı Sayısı: 1. Basım
 Sayfa Sayısı: 96

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



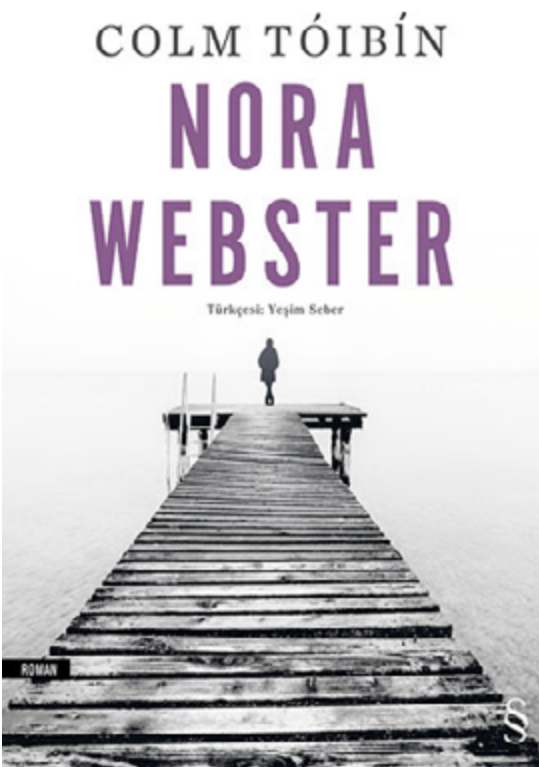
Azınlık Spor Kulüpleri ve Sporcular – Osmanlı'dan Cumhuriyet'e

Yazar: Orhan Şevki

Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Baskı Sayısı : 1. Basım

Sayfa Sayısı : 192



Nora Webster

Yazar: Colm Toibin

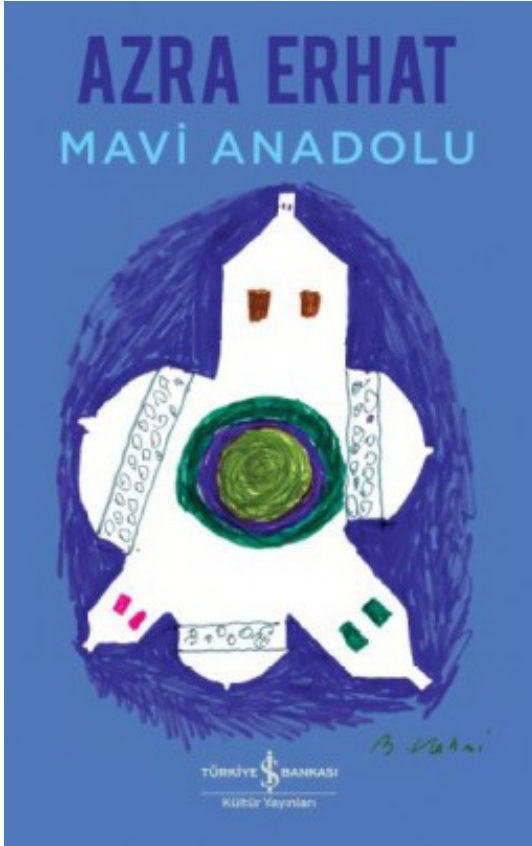
Çevirmen: Yeşim Seber

Yayınevi: Everest Yayınları

Baskı Sayısı: 1. Basım

Sayfa Sayısı: 44

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



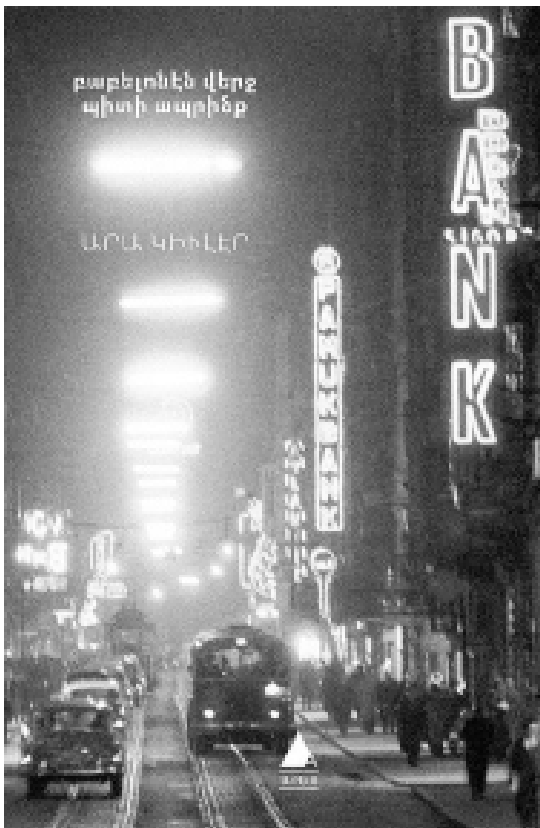
Mavi Anadolu

Yazar: **Azra Erat**

Yayınevi: **Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları**

Baskı Sayısı : **1. Basım**

Sayfa Sayısı : **256**



Papelonen Verç Bidi Abrink

Yazar: **Ara Güler**

Yayınevi: **Aras Yayıncılık**

Baskı Sayısı: **1. Basım**

Sayfa Sayısı: **144**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



Queer Resimli Bir Tarih

Yazar: Meg-John Barker Julia Scheele
Çevirmen: Utku Özmakas
Yayınevi: Dipnot Yayınları
Baskı Sayısı : 1. Basım
Sayfa Sayısı : 176



Sevdaların Yangınından Geçtik Kurtuluş Kendini Anlatıyor 6

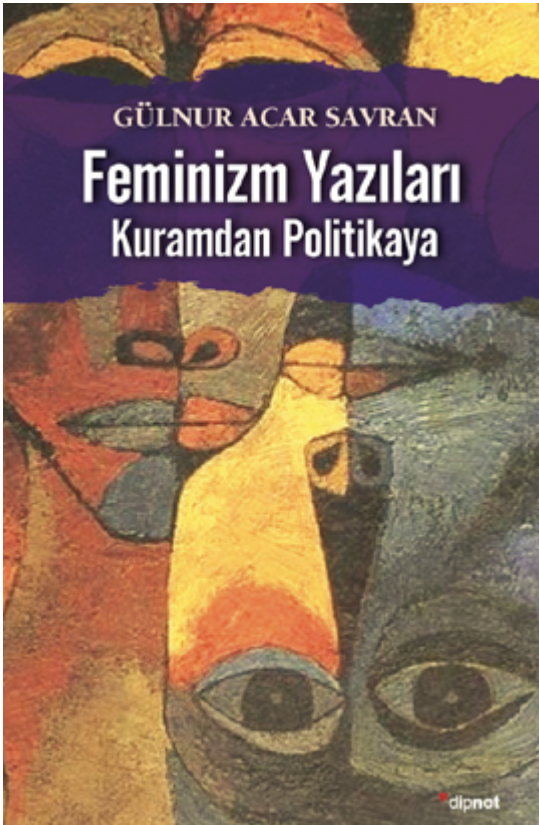
Yazar: Kolektif
Yayınevi: Dipnot Yayınları
Baskı Sayısı : 1. Basım
Sayfa Sayısı : 424

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



Teşkilatın Gözdesi

Yazar: **Dominique Manotti**
 Çevirmen: **Şule Çiltaş Solmaz**
 Yayınevi: **Dipnot Yayınları**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **214**



Feminizm Yazıları Kuramdan Politikaya

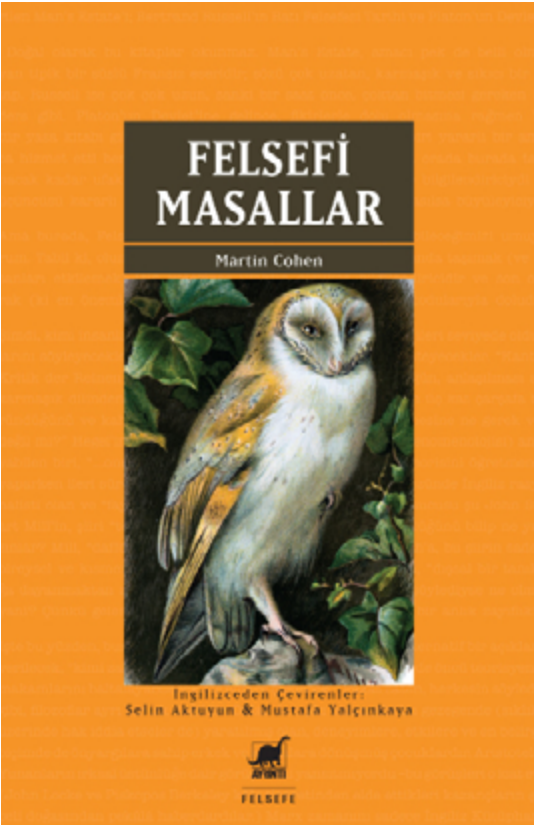
Yazar: **Gülnur Acar Savran**
 Yayınevi: **Dipnot Yayınları**
 Baskı Sayısı: **1. Basım**
 Sayfa Sayısı: **352**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



Sayılarla Seks

Yazar: **David Spiegelhalter**
Çevirmen: **Selim İ. Kabak**
Yayınevi: **Ayrıntı Yayınları**
Baskı Sayısı : **1. Basım**
Sayfa Sayısı : **352**



Felsefi Masallar

Yazar: **Martin Cohen**
Çevirmen: **Mustafa Yalçinkaya, Selin Aktuyun**
Yayınevi: **Ayrıntı Yayınları**
Baskı Sayısı: **1. Basım**
Sayfa Sayısı: **352**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



Dayanışma Ekonomileri

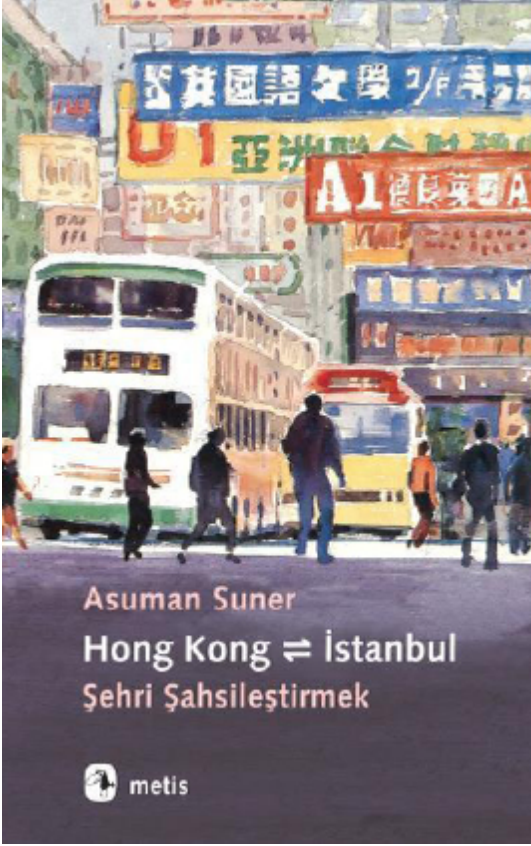
Yazar: **Aslıhan Aykaç**
 Yayınevi: **Metis Yayınları**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **280**



Özgürlük İçin Kürt Yazıları-1

Yazar: **Vedat Türkali**
 Yayınevi: **Ayrıntı Yayınları**
 Baskı Sayısı: **1. Basım**
 Sayfa Sayısı: **144**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



Hong Kong - İstanbul Şehri Şahsileştirmek

Yazar: **Asuman Suner**
Yayınevi: **Metis Yayınları**
Baskı Sayısı : **1. Basım**
Sayfa Sayısı : **264**



Sinema Toplum Siyaset

Yazar: **Levent Yaylagül**
Yayınevi: **Dipnot Yayınları**
Baskı Sayısı: **1. Basım**
Sayfa Sayısı: **280**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

2017 Nobel Edebiyat Ödülü Kazanan Kor Kitap

GÜLSÜM CENGİZ
**UMUT HEP
VARDIR****Umut Hep Vardır**

Yazar: **Gülsüm Cengiz**
 Yayınevi: **Kor Kitap**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **248**

metis diyaloglar



Riccardo Manzotti
 Tim Parks

Zihnin Ucu Bucağı

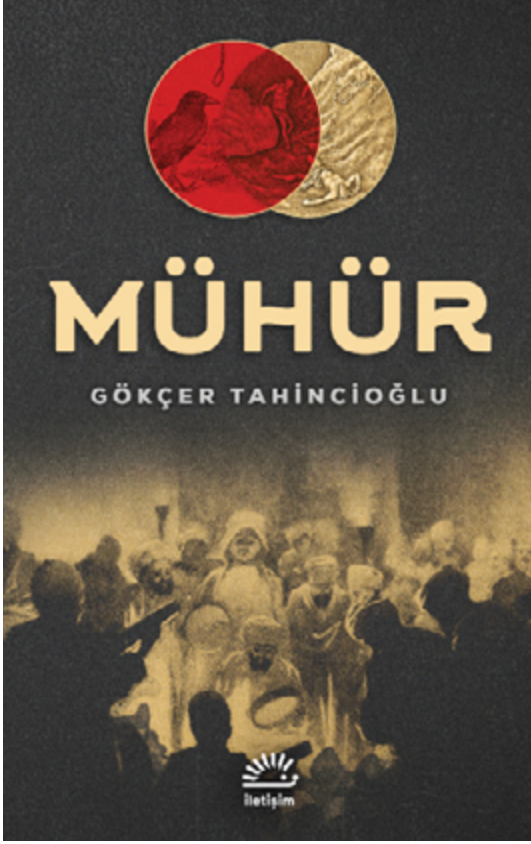
BİLİNÇ VE DÜNYA BİR MİDİR?

metis

**Zihnin Ucu Bucağı
Bilinç ve Dünya Bir midir?**

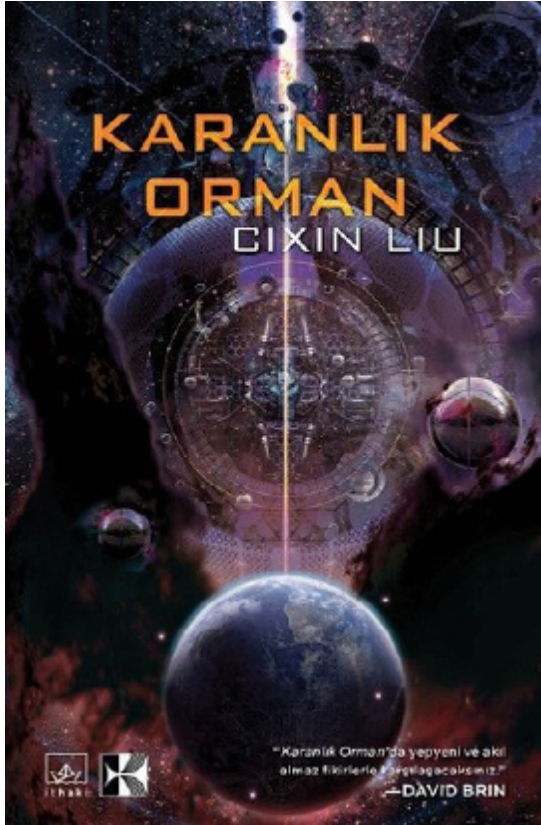
Yazar: **Riccardo Manzotti, Tim Parks**
 Çevirmen: **Özde Duygu Gürkan**
 Yayınevi: **Metis Yayınları**
 Baskı Sayısı: **1. Basım**
 Sayfa Sayısı: **168**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



Mühür

Yazar: **Gökçer Tahincioğlu**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Baskı Sayısı : **1. Basım**
Sayfa Sayısı : **259**



Karanlık Orman

Yazar: **Cixin Liu**
Çevirmen: **Zeynep Özmeral**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Baskı Sayısı: **1. Basım**
Sayfa Sayısı: **600**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



Tekliğin Türküsü

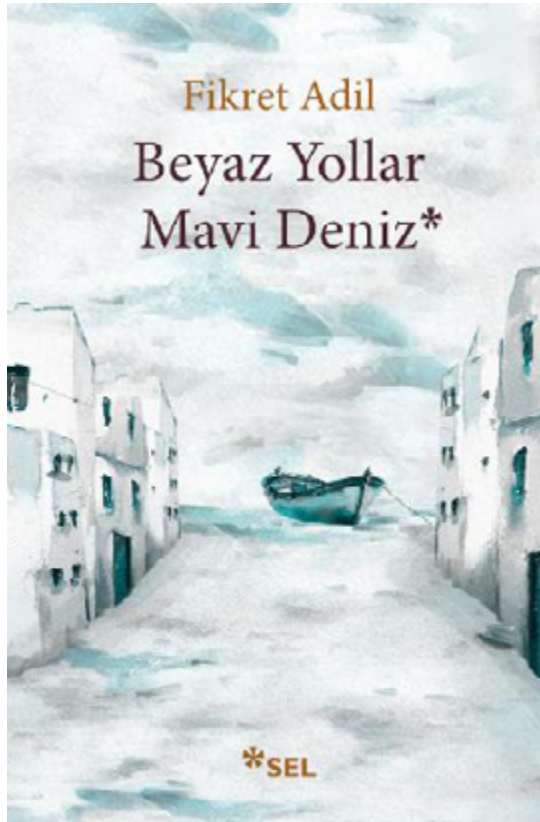
Yazar: **Sevgi Soysal**

Derleyen: , **İpek Şahbenderoğlu, Funda Soysal**

Yayınevi: **İletişim Yayınları**

Baskı Sayısı : **1. Basım**

Sayfa Sayısı : **368**



Beyaz Yollar Mavi Deniz

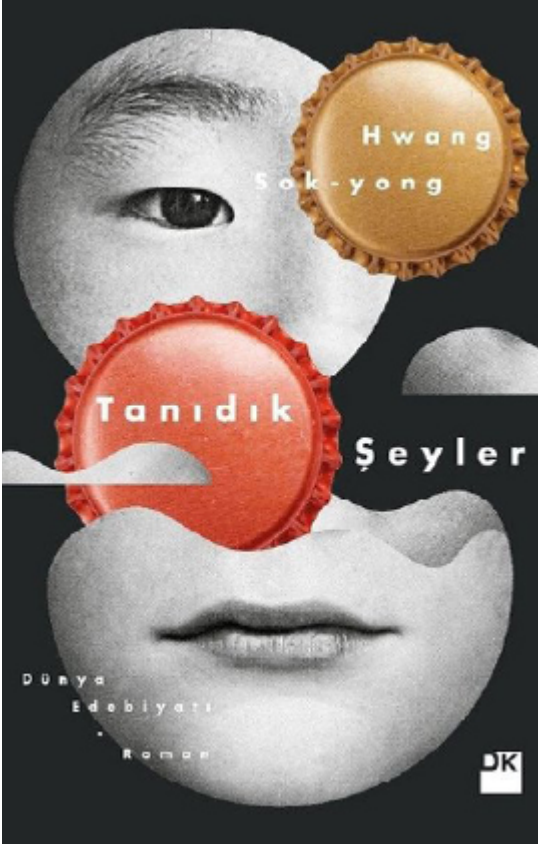
Yazar: **Fikret Adil**

Yayınevi: **Sel Yayıncılık**

Baskı Sayısı: **1. Basım**

Sayfa Sayısı: **94**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



Tanıdık Şeyler

Yazar: Hwang Sok-Yong
Çevirmen: S. Göksel Türközü
Yayınevi: Doğan Kitap
Baskı Sayısı : 1. Basım
Sayfa Sayısı : 172



Yakasında Bir Çiçek Gibi İntiharını Birlikte Gezen Bir Adamı Durdurun Durdurabilirsiniz

Yazar: Jacques Rigaut
Çevirmen: Nilda Taşkoprü
Yayınevi: Kırmızı Kedi Yayınları
Baskı Sayısı: 1. Basım
Sayfa Sayısı: 88

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



Erkeklerden Vazgeçmiş Kadınlar Apartmanı

Yazar: **Karine Lambert**
 Çevirmen: **Hasan Can Utku**
 Yayınevi: **Pegasus Yayınları**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **184**



Diplomatik Vahşet-Cemal Kaşıkçı Cinayetinin Karanlık Sırları

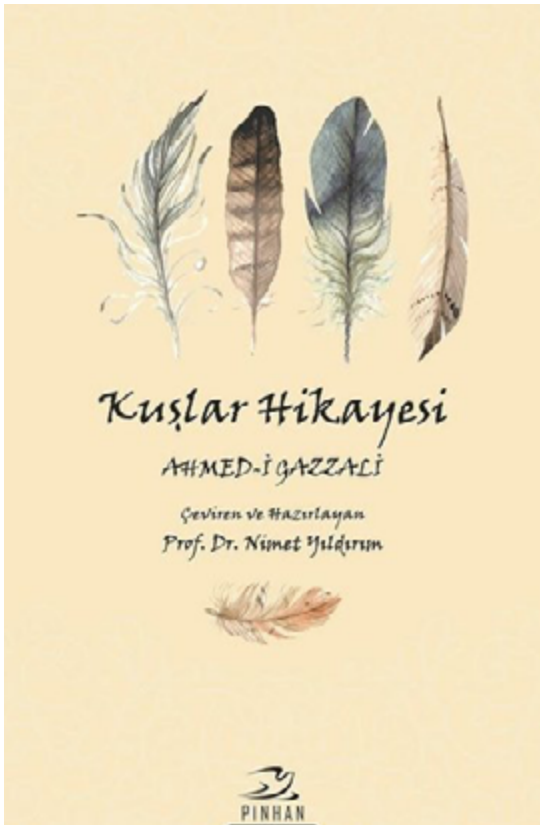
Yazar: **Ferhat Ünlü , Abdurrahman Şimşek , Nazif Karaman**
 Yayınevi: **Turkuvaz Kitap**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **384**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



Paket

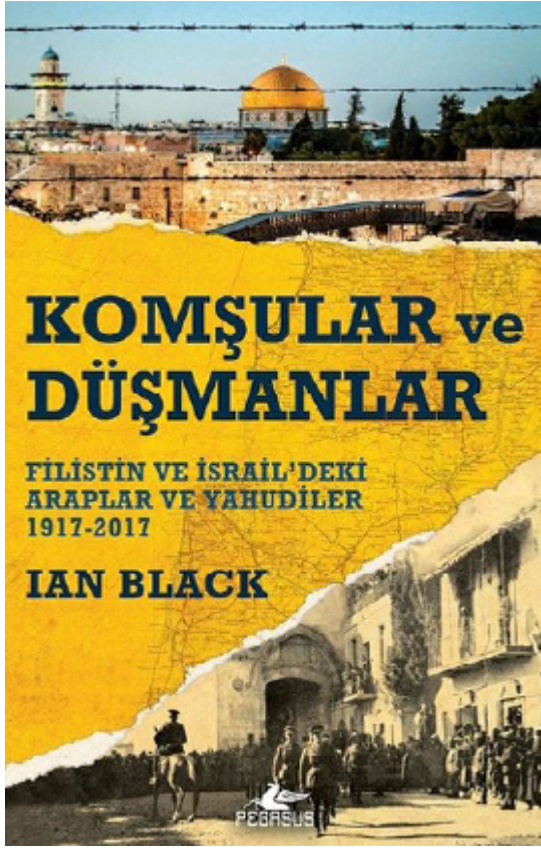
Yazar: **Sebastian Fitzek**
Çevirmen: **Fulya Aydınogulları**
Yayınevi: **Pegasus Yayınları**
Baskı Sayısı : **1. Basım**
Sayfa Sayısı : **320**



Kuşlar Hikayesi

Yazar: **Ahmed Gazzali**
Çevirmen: **Nimet Yıldırım**
Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
Baskı Sayısı **1. Basım**
Sayfa Sayısı: **80**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR



Komşular ve Düşmanlar

Yazar: **Ian Black**
 Çevirmen: **İrem Sağlamer**
 Yayınevi: **Pegasus Yayınları**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **576**



İçindeki Çocuk Bir Yuva Bulmalı

Yazar: **Stefanie Stahl**
 Çevirmen: **Azra Herrsher**
 Yayınevi: **Pegasus Yayınları**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **256**

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT

1. Fahrenheit 451

Ray Bradbury, İthaki

2. İçimizdeki Şeytan

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

3. Fareler ve İnsanlar

John Steinbeck, Sel Yayıncılık

4. Olağanüstü Bir Gece

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

5. Hayvan Çiftliği

George Orwell, Can Yayınları

6. 1984

George Orwell, Can Yayınları

7. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

8. Şeker Portakalı

Jose Mauro De Vasconcelos, Can Yayınları

9. Kuyucaklı Yusuf

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

10. Kürk Mantolu Madonna

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

11. Suç ve Ceza

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Türkiye İş Bankası Yayınları

12. Göçüp Gidenler Koleksiyoncusu

Şermin Yaşar, Doğan Kitap

13. Simyacı

Paulo Coelho, Can Yayınları

14. Satranç

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

15. Körlük

Jose Saramago, Kırmızı Kedi Yayınları



ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT DIŐI

1. Momo

Michael Ende, Pegasus Yayınları

2. Mustafa Kemal

Yılmaz Özdil, Kırmızı Kedi

3. Gazi Mustafa Kemal Atatürk

İlber Ortaylı, Kronik Kitap

4. Hayat Cesurlara Torpil Geçer

Bircan Yıldırım, Destek Yayınları

5. IKIGAI - Japonların Uzun ve Mutlu Yaşam Sırrı

Hector Garcia, Francesc Miralles, İndigo Kitap

6. Seni Anlıyorum Çocuk

Dilek Cesur, Yediveren Yayınları

7. İmparatorluktan Cumhuriyete

Halil İnalçık, Kronik Kitap

8. Kalbin Temizse Hikayen Mutlu Biter

Hakan Mengüç, Destek Yayınları

9. Gerçek Tıp Yitik Şifanın İzinde

Aidin Salih, Yitik Şifa

10. Bağırmayan Anneler

Hatice Kübra Tongar, Hayy Kitap

11. Osmanlı Tarihinde Efsaneler ve Gerçekler

Halil İnalçık, Kronik Kitap

12. Türklerin Serüveni

Kolektif, Kronik Kitap

13. Ustalık Gerektiren Kafaya Takmama Sanatı

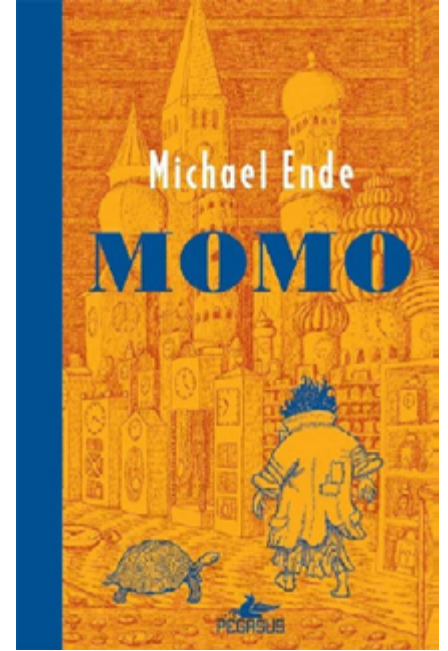
Mark Manson, Butik Yayıncılık

14. Seninle Başlamadı - Kalıtsal Aile Travmaları

Mark Wolynn, Solo Unitas

15. Hayvanlardan Tanrılara Sapiens

Yuval Noah Harari, Kolektif Kitap



gazete duvaR. 'dan oku

4.

[Gündem Sabahattin Ali: Toplumcu yazar evine döndü!](#)

7.

[Her dönemin muhalifi: Vedat Türkali](#)

10.

[Evlilik ve aile her şeye rağmen neden devam ediyor?](#)

16

[Attila İlhan'ın replikleri](#)

20

[Sağ partiler niçin yerli siyaseti temsil ediyor?](#)

23.

[Halep'ten kaçan 22 Ermeni](#)

31.

[Beatles'in ilk günlerinden bir aşk hikâyesi](#)

34.

[Çocuk ölümlerinden medet uman kutsallıklar](#)

40.

[Bir At Bara Girmiş: İroninin yıkıcı gücü](#)

